Marksist
Sınıf Mücadelesinde Tutum

Dünya Ekonomisi Üzerine

Lev Troçki

İÇİNDEKİLER

Dünya Ekonomik Krizi ve Komünist Enternasyonal'in Yeni Görevleri Üzerine Rapor . 3
1921 Tüm-Rusya Konferansında Yoldaş Zinovyev'in Komünist Enternasyonal'in Taktikleri Üzerine Sunduğu Rapor Hakkında Konuşma 14
Ekim Devriminin Beşinci Yıldönümü ve Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Dünya Kongresi Üzerine Rapor 20
Dördüncü Dünya Kongresi Raporu 22
Milliyetçilik ve Ekonomik Yaşam 43

Çeviri Tarihi: Eylül 1995

Dünya Ekonomisi Üzerine

Dünya Ekonomik Krizi ve Komünist Enternasyonal'in Yeni Görevleri Üzerine Rapor

[Bu rapor, Komintern Üçüncü Kongresinin 23 Haziran 1921 tarihinde yapılan İkinci Oturumunda Troçki tarafından okunmuştur.]

[Parça]

Boom ve Kriz

Kapitalizmin durumunu güzel göstermekten ideolojik bir çıkarı olan burjuva ve reformist ekonomistler şöyle derler: Yaşanmakta olan kriz kendi başına hiçbir şeye kanıt olamaz; tam tersine normal bir olgudur. Savaş sonrasında sınai bir boom'a tanık olduk, şimdiyse bir kriz var; görülüyor ki kapitalizm yaşamakta ve iyiye gitmektedir.

Gerçek şudur ki, kapitalizm krizler ve boom'larla yaşar, aynı insanın soluk alıp vermesinde olduğu gibi. Önce sanayide bir boom, sonra bir tıkanma ve bir kriz, derken kriz içinde bir tıkanma, daha sonra bir gelişme, diğer bir boom, diğer bir tıkanma vb.

Kriz ve boom, tüm geçiş aşamalarıyla, bir çevrim ya da büyük sınai gelişme devrelerinden birini oluşturmak üzere karışırlar. Her çevrim 8-9 ya da 10-11 yıl sürer. Kapitalizm kendi iç çelişkilerinin zorlamasıyla, düzgün ve bir çizgi boyunca değil, iniş ve çıkışlarıyla zikzaklı bir tarzda gelişir. Kapitalizm özürcülerinin aşağıdaki iddiasına zemin oluşturan şey budur, yani: Savaştan sonra boom ve krizin birbirini izleyişini gözlemlediğimizden dolayı öyle görünüyor ki, her şey kapitalist dünyaların bu en iyisinde, en iyi şekilde işlemektedir. Gerçekteyse durum bambaşkadır. Kapitalizmin savaştan sonra çevrimsel olarak dalgalanmayı sürdürmesi, yalnızca kapitalizmin henüz ölmediğini, bir cesetle uğraşmadığımızı göstermektedir. Kapitalizm proleter devrimle yıkılmadıkça, bir aşağı, bir yukarı salınarak çevrimler halinde yaşamayı sürdürecektir. Krizler ve boom'lar kapitalizme daha doğumundan itibaren içkindirler ve mezara kadar da ona eşlik edeceklerdir. Fakat kapitalizmin yaşını ve genel durumunu belirlemek için –yani hâlâ gelişip gelişmediğini, olgunlaşıp olgunlaşmadığını ya da düşüşte olup olmadığını saptamak için– çevrimlerin karakteri teşhis edilmelidir. Çok benzer bir şekilde, insan organizmasının durumu da solunumun düzenli ya da spazmlı, derin ya da yüzeysel olup olmadığıyla vb. teşhis edilebilir.

Meselenin özü yoldaşlar, şöyle gösterilebilir: Kapitalizmin gelişimini ele alalım – kömür üretiminin büyümesi, tekstil, pik demir, çelik, dış ticaret, vb.– ve bu gelişimi gösteren bir eğri çizelim. Eğer biz bu eğrinin bükümlerinde ekonomik gelişmenin gerçek akışını ifade edersek görürüz ki, bu eğri *yukarıya doğru* kırıksız bir yay çize-

rek değil, zikzaklar şeklinde yukarı ve aşağı dirsek yaparak *yükselir*; boom'lara ve krizlere karşılık gelen bir şekilde yukarı ve aşağı. Bu bakımdan, ekonomik gelişme eğrisi iki hareketin birleşmesinden oluşmaktadır: Kapitalizmin yukarıya doğru genel yükselişini ifade eden birincil hareket ve çeşitli sınai çevrimlere karşılık gelen sürekli periyodik dalgalanmalardan oluşan ikincil bir hareket.

Bu yılın Ocak ayında *London Times,* 13 Amerikan sömürgesinin bağımsızlık savaşımından günümüze kadar geçen 138 yıllık dönemi kapsayan bir tablo yayınladı. Bu zaman aralığında 16 çevrim gerçekleşti; yani 16 kriz ve 16 gelişme dönemi. Her çevrim yaklaşık olarak 8 2/3, neredeyse 9 yılı kapsamaktadır. Hareketleri gösteren zikzaklara dikkatinizi çekmeme izin verin. *Times*'ın tablosu belli bir noktada bir artış göstermektedir. Ki bu nokta kişi başına 2 pound sterlin ya da 25 altın markla başlamaktadır. Bu aralıkta nüfus yaklaşık olarak dört katına çıkmış, dış ticaretse çok daha büyük ölçüde artmıştır, böylece grafik kişi başına 30,5 pounda tırmanır: Ve 1920 ile birlikte, gerçek değerlerle değil fakat para olarak ifade edildiğinde halihazırda kişi başına 65 pounda eşitlenir. Demir üretiminde de benzer bir gelişmeyi gözlemliyoruz. 1851'in başlarında demir talebinin kişi başına 4,5 kiloya geldiğini görüyoruz. Bu kalem 1913'le birlikte 46 kiloya yükselir. Sonra tam tersi bir hareket izler. Bu, genel bilançodur; bu 138 yıllık gelişmenin genel sonucudur. Gelişim eğrisini daha yakından inceleyecek olursak eğrinin beş kısma, beş farklı ve ayrı döneme ayrıldığını görürüz. 1781'den 1851'e kadar olan gelişme çok yavaştır; gözlenebilir bir hareket hemen hiç yoktur. 70 yıl boyunca dış ticaretin yalnızca kişi başına iki pound sterlinden 5'e çıktığını görürüz. Avrupa pazarının çerçevesini genişletme yönünde hareket eden 1847 devriminden sonra bir kırılma noktasına gelinir. 1851'den 1873'e kadar gelişim eğrisi dikleşerek yükselir. Demir miktarı aynı dönemde kişi başına 4,5 kilogramdan 13 kilograma yükselirken, 22 yıl içinde dış ticaret 5 pound sterlinden 21 pound sterline tırmanır. 1873'ten sonra ise bir bunalım dönemi gelir. 1873'ten yaklaşık olarak 1894'e kadar İngiliz ticaretinde bir durgunluk dikkatimizi çekiyor (dış girişimlere yatırılmış sermaye üzerine faizi hesaba kattığımızda bile); 22 yıl boyunca, 21'den 17.4 pound sterline bir düşüş yer alıyor. Daha sonra 1913 yılına kadar süren yeni bir boom geliyor; dış ticaret 17 pounddan 30 pounda yükseliyor. Ve son olarak 1914 yılıyla birlikte beşinci dönem başlar; kapitalist ekonominin yıkımı dönemi.

Çevrimsel dalgalanmalar kapitalist gelişim eğrisinin birincil hareketiyle nasıl karışmaktadır? Çok basit. Hızlı kapitalist gelişme dönemlerinde krizler kısa ve yüzeysel karakterliyken, boom'lar uzun süreli ve uzun erimlidirler. Kapitalist düşüş dönemlerinde ise krizler uzatmalı bir karakter arz ederken, boom'lar çabuk geçen, yüzeysel ve spekülatif olmaktadır. Durgunluk dönemlerinde dalgalanmalar bir ve aynı seviye üzerinde meydana gelir.

Bu, kendine özgü soluk alıp veriş tarzıyla kapitalist organizmanın genel durumunu ve onun kalp atış hızını belirlemenin zorunlu olduğundan başka bir anlama gelmez.

Savaş Sonrası Boom

Savaşın hemen sonrasında belirsiz bir ekonomik durum ortaya çıktı. Ama 1919 ilkbaharıyla birlikte bir boom başladı; borsa hareketlendi, fiyatlar adeta kaynar suya batırılmış bir cıva sütunu gibi yukarı fırladı, spekülasyon kaynayan girdaplar içinde dolaşmaya başladı. Peki sanayi? Biraz önce gönderme yaptığımız istatistiklerin de

kanıtladığı gibi Orta, Doğu ve Güney Avrupa'da çöküş devam etti. Aslen Almanya'nın yağmalanması sayesinde Fransa'da belli bir iyileşme söz konusuydu. İngiltere'de ise, gerçek ticaretteki düşüşle orantılı olarak, tonajı yükselen ticari filo istisna olmak üzere, kısmen durgunluk, kısmense çöküş hakimdi. Bu bakımdan bir bütün olarak Avrupa'daki boom, yarı-hayali ve spekülatif bir karaktere bürünmüş bulunmaktadır; ve bir ilerlemeye değil, ekonominin daha da gerilediğine işaret etmektedir.

Birleşik Devletler'de sanayi, savaş sonrasında savaş üretimini yavaşlattı ve yeniden barış dönemi düzeyine doğru eski halini almaya başladı. Petrol, otomobil ve gemi yapımı sanayiinde kayda değer bir yükseliş söz konusuydu.

Yıl	Petrol (Milyon Varil)	Otomobil	Gemi Yapımı (ton)
1918	356	1.153.000	3.033
1919	378	1.974.000	4.075
1920	442	2.350.000	2.746

Yoldaş Varga değerli broşüründe tümüyle doğru olarak şöyle demektedir:

"Savaş sonrası boom'un spekülatif karakteri Almanya örneğinde çok açık bir şekilde görülmüştür. Fiyatların 18 ay içinde yedi katına çıktığı bir zamanda, Alman sanayisi gerilemeye devam ediyordu... Almanya'nın ekonomik konjonktürü tasfiye satışları konjonktürüydü: iç pazardaki metaların satılmayıp elde kalanları yurt dışına inanılmaz derecede ucuz fiyatlarla satılıyordu."

Sanayi yavaş yavaş çökerken, fiyatlar Almanya'da en yüksek düzeylerine çıkıyordu. Sanayinin yükselmeyi sürdürdüğü Birleşik Devletler'deyse fiyatlar çok az yükseldi. Fransa ve İngiltere de, Almanya ile Birleşik Devletler arasında bir yerde yer aldılar.

Bu olguları ve bizzat boom'u nasıl açıklamalı? Öncelikle ekonomik nedenlerle: her ne kadar iyice kırpılmış bir biçimde olsa da, savaştan sonra uluslararası bağlantılar eski halini aldı ve ortada her türden ürün için evrensel bir talep vardı. İkinci olarak, politik-mali nedenlerle: Avrupalı hükümetler, savaşı zorunlu olarak takip edecek olan krizden ölümcül bir şekilde korkuyorlardı ve savaşın yarattığı yapay boom'u terhis dönemi boyunca sürdürebilmek için her türlü önleme başvurdular. Hükümetler sürekli olarak dolaşıma büyük miktarlarda kâğıt para sürdüler, yeni borçlar verdiler, kârlarda, ücretlerde ve ekmek fiyatlarında düzenlemeler yaptılar ve böylelikle temel ulusal fonlara dalmak suretiyle, terhis edilmiş işçilerin maaşlarını sübvanse ederek, ülkede yapay bir ekonomik canlanma yarattılar. Böylece, bu aralık boyunca, özellikle sanayinin çökmeye devam ettiği ülkelerde, hayali sermaye şişmeyi sürdürdü.

Ne var ki, savaş sonrasının hayali boom'unun önemli politik sonuçları vardı. Bunun burjuvaziyi kurtardığını söylemek bir parça doğrudur. Terhis edilmiş işçiler daha en başından işsizliğe ve savaş öncesinden bile daha kötü olan yaşam standartlarına başkaldırsaydı, bu burjuvazi için ölümcül sonuçlara yol açabilirdi. Bu bağlamda İngiliz profesör Edwin Cannan *Manchester Guardians*'ın yeni yıl ekinde şunları yazmıştı: "Savaş alanlarından geri dönen insanların sabırsızlığı çok tehlikeli bir şey." Ve tamamen doğru bir şekilde, savaş sonrasının en ağır döneminden –1919 yılı–, hükümet ve burjuvazinin, kendi ortak çabalarıyla, Avrupa'nın ana sermayesinin

daha da tahrip edilmesi pahasına yapay bir refah yaratarak krizi erteleyip geciktirmesi sayesinde çıkıldığını açıklamaya devam ediyordu. Şöyle diyordu Cannan: "Ocak 1919'da 1921'deki gibi bir ekonomik durum olsaydı, Batı Avrupa'nın üzerine kaos çökerdi." Savaşın vahşi ateşi bir buçuk yıl daha sürdü ve kriz ancak terhis edilmiş işçi ve köylü kitlelerin zaten şu ya da bu ölçüde kendi küçük hücrelerine kapatıldığı andan sonra patlak verdi.

Mevcut Kriz

Seferberliğin bitişini atlatan ve işçi kitlelerin ilk büyük saldırısını savuşturan burjuvazi, içinde bulunduğu kafa karışıklığı, alarm ve hatta panik durumundan çıktı ve özgüvenini yeniden kazandı. Sonu hiç gelmeyecek büyük refah dönemine nihayet ulaşıldığı yanılsamasına kapılmıştı. Ünlü İngiliz politika ve maliye şahsiyetleri yeniden inşa çalışması için iki milyar poundluk bir uluslararası borç vermeyi öngörüyorlardı. Avrupa, sanki evrensel refahı yaratacak bir altın duşu altında yıkanıyormuş gibiydi. Bu şekilde Avrupa'nın tahribatı, şehirlerinin, köylerinin yıkılması, aslında yalnızca sefaletin devasa gölgesi olan inanılmaz borç rakamlarıyla zenginliğe dönüşmüştü. Ne var ki, gerçeklik, burjuvaziyi çarçabuk rüyalar âleminin dışına çıkardı. Krizin Japonya'da (Martta) ve Birleşik Devletler'de (Nisanda) nasıl başladığını, nasıl tüm dünyaya yayıldığını zaten betimlemiştim. Biraz önceki tüm sunuşum tamamıyla açığa çıkarmıştır ki, bizler yalnızca, yinelenen bir sınai çevrim esnasındaki salınımlarla değil, tüm savaşın ve savaş sonrası dönemin tahribatının ve kaybının hesabının verildiği bir dönemle uğraşıyoruz.

1913'te bütün devletlerin net ithalat toplamı 65-70 milyar altın mark ediyordu. Bu toplam içinde Rusya 2,5 milyar; Avusturya-Macaristan 3 milyar; Balkanlar 1 milyar; Almanya 11 milyar altın mark satın almıştı. Orta ve Doğu Avrupa'nın payı böylece dünya toplam ithalatının dörtte birinden biraz daha fazla tutuyordu. Şu anda tüm bu ülkeler daha önceki ithalatlarının beşte birinden daha az ithalat yapmaktadırlar. Tek başına bu son veri bile, Avrupa'nın şimdiki satın alma kapasitesini göstermeye yeterlidir.

Avrupa inişe geçmiştir; üretici aygıt savaş öncesinden bu yana belirgin bir şekilde daralmıştır. Ekonominin ağırlık merkezi, aşamalı bir evrimle değil, Amerika'nın Avrupa savaş pazarını sömürmesi ve Avrupa'nın dünya ticaretinden dışlanmasıyla Amerika'ya kaydı.

Böylece Amerika kısa süreli büyük bir serpilme dönemini yaşama fırsatını yakaladı. Ne var ki, bu tekrarlanamaz bir olgudur, çünkü gerileyen Avrupa, günümüzde yeri başka hiç kimseyle doldurulamayacak olan Amerika için tümüyle yapay bir pazar yaratmıştır. Avrupa bu rolü yerine getirerek, buna benzer bir şeyi tekrarlama kapasitesini yitirmiştir. Savaştan önce Avrupa pazarı Amerikan sanayiinin ihraç mallarının yarısından fazlasını, hatta neredeyse yüzde 60'ını emiyordu; Avrupa'nın ithalatı savaş öncesi günlerin nerdeyse üç katına çıkınca, savaş sürecinde Avrupa, Amerika için çok daha önemli hale geldi. Ama Avrupa savaştan çok büyük ölçüde yoksullaşmış bir kıta olarak çıktı ve altın olsun diğer mallar olsun eşdeğerleri kıt olduğundan Amerika'dan mal alma olanağından bütünüyle yoksun kalmıştı. Japonya ve Amerika'da başlayan krizin açıklaması tam da bu koşullarda yatmaktadır. Neredeyse iki yıl süren kısa ve elverişli bir konjonktürden sonra tam anlamıyla gerçek bir krize ulaşıl-

dı ve bu Avrupa için şu anlama gelmekteydi: "Sen yoksulsun, ayağını yorganına göre uzatmalısın; artık ihtiyaç duyduğun malları Amerika'dan ithal edebilecek durumda değilsin." Bu aynı kriz Amerika için ise şu anlama geliyordu. "Zenginleştin çünkü Avrupa'nın refahını sifonlayan bir konumda bulunuyordun. Bu dört, beş ya da altı yıl, yani savaş sürdüğü müddetçe devam etti. Ama bu bolluk durumu artık son buldu." Kimi ülkeler bütünüyle harabeye döndü, üretici aygıt yeni baştan inşa edilmek zorunda. Her bir halkın içinde işbölümü eski halini almak zorunda. Savaşa öngelen ve savaş boyunca aldığı itilimle Fransız ve Alman ekonomileri mekanik olarak hâlâ işlemeye devam ediyor. Ne var ki, Almanya, ekonomik aygıtına bir uyum ve düzen getirmek için geri çekilmek zorunda; ve nasıl ondan kaynaklanan sıkıntıları yatıştırmak için savaş süresince ekonomiyi organize etmek zorunda idiyse, aynı şekilde Almanya, devrim bir müdahalede bulunmadıkça aynı politikayı bugün de sürdürmek zorundadır. Gelişmeler mevcut doğrultuda ilerlerse, ülkenin ekonomik yaşantısını organize etmek ve öncelikle üretim araçlarıyla tüketim araçları arasındaki zorunlu oranı inşa etmek elzem olacaktır. Başka deyişle, [üretim ve tüketim araçlarının üretimi arasındaki -ç.n.] zorunlu ve doğru ilişki, devrim patlak vermedikçe, yeni savaşların ve her türden hafifletici önlemlerin oluşturduğu ortam aracılığıyla yaratılacaktır. Ekonomik yaşamda, kapitalist ülkelerin, en çok zarara uğramış ve en yoksul hale gelmiş olan ülkelerin düzeyine doğru giderek battığı bu gerileme dönemi sürdükçe, aynı şey Fransa ve bir bütün olarak Avrupa için de geçerlidir. Bu durgunlaşma süreci boyunca Amerika da en büyük ve en önemli pazarlarını daha önceki ölçekleriyle elde tutmayı unutmak zorunda kalacaktır. Ve bu da, yaklaşan krizin Amerika için geçici türden normal bir kriz değil, uzun süreli bir bunalım döneminin başlangıcı olduğu anlamına gelmektedir. İçinde çeşitli dönemlerin betimlendiği tablomuza başvuralım: Öncelikle, 70 yıl süren ve 1851'den 1873'e kadar devam eden boom döneminin izlediği durgunluk dönemi. 22 yıllık bu çalkantılı genişleme, iki kriz ve iki de elverişli konjonktürel dönemle karakterize olmaktadır. Ve aynı zamanda krizler çok zayıf bir karakter taşımakla birlikte bu elverişli konjonktürler gerçekten tam olarak elverişliydiler. Daha sonra 1873'ten 1890'ların ortasına kadar durgunluk tekrar araya girer; ya da ne olursa olsun gelişme fazlasıyla yavaşlar. Sonra bir kez daha eşi görülmedik bir genişleme gelir. Tüm bu süreç bir uyarlanma, durulma sürecidir. Kapitalizm ne zaman herhangi bir ülkede şu ya da bu pazarın doygunluğuyla karşılaşsa, başka pazarlar aramaya zorlanır. Büyük tarihsel olaylar –ekonomik krizler, devrimler vb.– böyle dönemlerde durgunluk mu, boom'lar mı ya da gerilemeler mi gözleyeceğimizi belirleyecektir. Bunlar kapitalist gelişmenin ana özellikleridir.

Şu an itibarıyla kapitalizm uzun süreli ve derin bir bunalım dönemine girmiştir. Tam anlamıyla söyleyecek olursak, bu dönem –geçmiş hakkında kehanette bulunulabileceği ölçüde– 20 yıllık çalkantılı gelişme döneminin bir sonucu olarak dünya pazarının Alman, İngiliz ve Kuzey Amerikan kapitalizminin gelişimi için artık yetersiz hale gelmiş olduğu 1913 gibi geri bir tarihte başlamalıydı. Kapitalist gelişmenin bu devleri bunu bütünüyle hesaba kattılar ve şunu dediler: Yıllarca uzayacak olan bu bunalımdan sakınmak için şiddetli bir savaş krizi yaratacağız, rakibimizi yok edeceğiz ve son derece daralmış olan dünya pazarı üzerinde kesin bir egemenlik elde edeceğiz. Ne var ki, savaş yalnızca şiddetli değil, uzayan bir krize neden olarak çok uzun sürdü; ve Avrupa'nın kapitalist ekonomik aygıtını tamamen yok edip, böylelikle Amerika'nın ateşli gelişmesine olanak tanıdı. Ama Avrupa'yı kapı dışarı ettikten sonra savaş,

uzun erimde Amerika'yı da büyük bir krize sürükledi. Bir kez daha, kaçmanın yolunu aradıkları ama bu kez Avrupa'nın yoksullaşması nedeniyle misliyle yoğunlaşmış olan aynı bunalıma tanık oluyoruz.

Peki acil ekonomik perspektifler nelerdir?

Çok açıktır ki, Avrupa savaş pazarı hatırlanamayacak kadar geride kaldığı için, Amerika bir kısıtlama yaşamak zorunda olacaktır. Öte yandan Avrupa, benzer bir şekilde, en geri, yani en hasar görmüş alanlara ve sanayi dallarına uygun bir düzeyde durmak zorunda kalacaktır. Bu, ekonomide tersinden bir düzlüğe ulaşma, yani sonuç olarak uzun süreli bir kriz anlamına gelecektir: Ekonominin bazı dallarında ve bazı ülkelerde durgunluk; diğerlerinde cılız bir gelişme. Çevrimsel dalgalanmalar gerçekleşmeyi sürdürecekler, ancak genelde kapitalist gelişme eğrisi yukarıya doğru değil aşağıya doğru eğilecektir.

Kriz, Boom ve Devrim

Ekonomideki boom ve krizle devrimin gelişimi arasındaki karşılıklı ilişki, bizim için yalnızca teori açısından değil, her şeyin ötesinde pratik olarak büyük önem taşır. Çoğumuz Marx ve Engels'in 1851'de –boom tepe noktasındayken– 1848 Devriminin sona ermiş olduğunu ya da en azından bir sonraki krize kadar kesintiye uğradığını kabul etmenin gerekliliğine ilişkin yazdıklarını hatırlarız. Engels, 1847 krizi devrimin anasıyken, 1840-50 boom'unun muzaffer karşı-devrimin anası olduğunu yazmıştı. Ancak bu yargıları krizin değişmez bir şekilde devrimci eylemi doğururken, boom'un tam tersine işçi sınıfını pasifize ettiği anlamında yorumlamak son derece tek yanlı ve tamamen yanlış olur. 1848 Devrimi krizden doğmadı. Kriz yalnızca son itilimi sağladı. Esasen devrim, kapitalist gelişmenin gerekleriyle yarı-feodal toplumsal ve devlet sisteminin prangaları arasındaki çelişkilerden doğdu. İkircimli ve yarıyolda kalan 1848 Devrimi, buna rağmen lonca ve serflik rejiminin kalıntılarını silip süpürdü ve böylelikle kapitalist gelişmenin çerçevesini genişletti. Ancak ve ancak bu koşullar altında 1851 boom'u 1873'e kadar süren bütün bir kapitalist refah döneminin başlangıcına işaret ediyordu.

Engels'e gönderme yaparken bu temel olguları gözden kaçırmak çok tehlikelidir. Çünkü kesin olarak, Marx ve Engels'in gözlemlerini yaptıkları 1850'den sonradır ki, normal ya da düzenli bir durum değil, 1848 Devrimi tarafından önü açılmış olan bir kapitalist *Sturm und Drang* (fırtına ve gerginlik) dönemi başladı. Bu nokta belirleyici bir öneme sahiptir. Kriz yalnızca yüzeysel ve kısa ömürlüyken, refahın ve uygun konjonktürün son derece güçlü olduğu bu fırtına ve gerginlik dönemi devrimle sona ermiştir. Burada söz konusu olan konjonktürdeki bir gelişmenin olanaklı olup olmaması değil, konjonktür dalgalanmalarının düşen bir eğri boyunca mı, yoksa yükselen bir eğri boyunca mı ilerlediğidir. Bu bütün sorunun en önemli yanıdır.

1919-20'nin ekonomik yükselişinin de aynı etkileri göstereceğini umabilir miyiz? Hiçbir koşul altında. Burada kapitalist gelişme çerçevesinin genişlemesi bile söz konusu değildi. Bu, gelecekte, ya da en azından yakın bir gelecekte yeni bir ticarisınai yükselişin dışlandığı anlamına gelmiyor mu? Hiç de öyle değil. Biraz önce söylediğim gibi kapitalizm canlı kaldığı sürece nefes alıp vermeyi sürdürecektir. Ancak içine girdiğimiz dönemde –savaş döneminin pisliği ve tahribatının cezasını ödeme

ve *tersinden* düzlüğe çıkma dönemi– krizler giderek çok daha uzun süreli ve derin olurken, yükselişler yalnızca yüzeysel ve temel olarak spekülatif karakterli olabilir.

Tarihsel gelişme Orta ve Batı Avrupa'da muzaffer bir proletarya diktatörlüğüne yol açmadı. Ama reformistlerin yaptığı gibi bundan kalkarak kapitalist dünyanın ekonomik dengesinin çaktırmadan yeniden inşa edildiği sonucuna varmaya çalışmak en arsızca ve aynı zamanda en aptalca yalandır. Bu, gerçekten düşünme yeteneğine sahip en kaba gericiler tarafından bile –sözgelimi Profesör Hoetzch gibi– ileri sürülmez. Yılın değerlendirmesinde bu profesör özet olarak 1920 yılının devrimi zafere ulaştırmadığını ama kapitalist dünya ekonomisini de düzelmediğini söylüyor. Bu yalnızca kararsız ve son derece geçici bir dengedir. Bay Chavenon şöyle diyor: "Fransa'da şu anda yalnızca devlet maliyesiyle, para enflasyonuyla ve açık iflâsla kapitalist ekonominin daha da tahrip olması olasılığını görüyoruz". Bunun ne anlama geldiğini biraz önce size göstermeye çalışmıştım. Kapitalist dünyanın şimdiye kadar yaşadığı en şiddetli krizin tablosunu çizdim. Üç ya da dört hafta önce kapitalist basında giderek yaklaşan bir iyileşmenin, bir refah döneminin yakınlaşmasının rüzgârları hissedilebiliyordu. Ancak halihazırda açıktır ki bu bahar esintisi prematüredir. Mali durumda belli bir iyileşme olmuştur; yani mali durum artık eskisi kadar vahim değildir. Pazarlarda fiyatlar düşmüş durumdadır, ama bu hiçbir şekilde ticaretin canlandığı anlamına gelmemektedir. Bir yandan üretimdeki gerileme devam ederken, öte yandan borsalar hâlâ yerinde saymaktadır. Amerikan metalürjisi şu anda yalnızca üçte bir kapasiteyle çalışmaktadır. İngiltere'de son maden eritme ocakları da kapatıldı. Bu, üretimdeki azalmanın sürdüğünü göstermektedir.

Bu tersine hareket tabii ki bir ve aynı tempoda sonsuza kadar sürmeyecektir. Bu, tamamen dışlanmıştır. Kapitalist organizma için bir nefes alma süresi gelmek zorundadır. Ama onun bir miktar taze hava soluyacak olması ve belli bir iyileşmenin gerçekleşecek olmasından, rahata erme sonucunu çıkarmak için henüz çok erkendir. Gerçek yoksullukla hayali zenginliğin aşırı üretimi arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmaya çalıştıklarında yeni bir aşamaya girilecektir. Sonrasında ekonomik organizmanın nöbetleri sürecektir. Tüm bunlar, daha önce söylendiği gibi bize derin bir ekonomik bunalımın resmini verir.

Bu ekonomik bunalım temelinde, burjuvazi, işçi sınıfının üzerine giderek daha büyük bir basınç bindirmek zorunda kalacaktır. Bu durum, halihazırda safkan kapitalist ülkelerde; Amerika'da ve İngiltere'de, ve daha sonra Avrupa'nın tamamında başlamış olan ücret kesintilerinde görülebilir. Bu, ücretler üzerinde büyük mücadelelere yol açmaktadır. Bizim görevimiz, ekonomik durumu açık bir şekilde kavrayarak bu mücadeleleri genişletmektir. Bu son derece açıktır. Ücretler için verilen büyük mücadelelerin, ki klâsik bir örneği İngiltere'deki madenciler grevidir, otomatik olarak dünya devrimine, nihai iç savaşa ve politik iktidarın fethi mücadelesine yol açıp açmayacağı sorulabilir. Ne var ki sorunu bu şekilde koymak Marksistçe değildir. Bizim gelişmeye ilişkin otomatik garantilerimiz yoktur. Ama krizin yerini geçici bir elverişli konjonktür aldığında, bu bizim hareketimiz açısından neyi ifade edecektir? Birçok yoldaş bu dönemde eğer bir iyileşme gerçekleşirse bunun devrimimiz için ölümcül olacağını söylüyor. Hayır, hiçbir koşulda. Genel olarak proleter devrimci hareket hiçbir şekilde krize otomatik olarak bağlı değildir. Yalnızca diyalektik bir etkileşme vardır. Bunu anlamak esastır.

Rusya'daki ilişkilere bakalım. 1905 devrimi yenilgiye uğradı. İşçiler büyük fedakârlıklara göğüs gerdiler. 1906 ve 1907'de son devrimci parlamalar oldu ve 1907 sonbaharıyla birlikte büyük bir dünya krizi patlak verdi. Bunun işaretini Wall Street'in Kara Cuması vermişti. 1907, 1908 ve 1909 boyunca Rusya'da da çok kötü bir kriz hüküm sürdü. Hareketi tamamen öldürdü, çünkü işçiler mücadele boyunca o kadar çok cefa çekmişlerdi ki, bu bunalım ancak onların cesaretini kırmaya yarayabildi. Devrime neyin yol açacağı üzerine aramızda çok tartışmalar oldu: Bir kriz mi yoksa elverişli bir konjonktür mü?

O zaman birçoğumuz Rus devrimci hareketinin elverişli bir ekonomik konjonktürle yeniden hayata kavuşturulabileceği görüşünü savunuyorduk. Ve gerçekleşen şey de buydu. 1910, 1911 ve 1912'de, ekonomik durumumuzda bir ilerleme ve cesaretlerini yitirmiş, demoralize olmuş ve cansızlaşmış işçileri yeniden biraraya getirmeye yarayan elverişli bir konjonktür vardı. İşçiler üretimde ne kadar önemli olduklarının yeniden farkına vardılar ve önce ekonomik alanda, sonra da aynı şekilde politik alanda saldırıya geçtiler. Savaşın arifesinde işçi sınıfı bu refah dönemi sayesinde doğrudan bir saldırıya geçebilecek ölçüde sağlamlaşmıştı. Ve biz bugün, kriz ve süreğen mücadele nedeniyle işçi sınıfının çok büyük bir yorgunluk içinde olduğu dönemde zaferi elde edemezsek, ki bu mümkündür, konjonktürde bir değişme ve yaşam standartlarında bir yükseliş, devrim üzerinde yıkıcı bir etki değil, tam tersine oldukça elverişli bir etki yapar. Böyle bir değişim ancak, elverişli konjonktürün uzun bir refah döneminin başlangıcına işaret ettiği durumda zarar verici olabilir. Ama uzun bir refah dönemi, pazarda bir genişlemenin başarılmış olduğu anlamına gelir ki, bu tümüyle ihtimal dışıdır. Çünkü kapitalist ekonomi zaten dünya gezegenini kucaklamıştır. Avrupa'nın yoksullaşması ve Amerika'nın dev savaş pazarı üzerinde tantanalı yeniden doğuşu, bu refahın, Amerikan kapitalizminin Avrupa'yla hiçbir şekilde kıyas kabul etmeyecek ölçüde çıkış pazarları aradığı ve yarattığı Çin, Sibirya, Güney Amerika ve diğer ülkelerin kapitalist gelişmeleri aracılığıyla yeniden inşa edilemeyeceği vargısını desteklemiştir. Görünen odur ki, bir bunalım döneminin arifesindeyiz; bu tartışmasızdır.

Böyle bir perspektifle, krizin hafifletilmesi devrime ölümcül bir darbe anlamına gelmeyip, yalnızca işçi sınıfının, hemen ardından daha sağlam bir temelde saldırıya geçmek üzere saflarını yeniden örgütlemeye girişebileceği bir nefes aralığı kazanmasını sağlayacaktır. Bu, olasılıklardan birisidir. Diğer olasılığın özü ise şudur: Kriz derin olmaktan kronik olmaya doğru dönüşebilir, yoğunlaşıp yıllarca sürebilir. Tüm bunlar ihtimal dahilindedir. Böyle bir durumda işçi sınıfının son güçlerini toplayıp, deneyimlerden ders çıkararak, en önemli kapitalist ülkelerde devlet iktidarını fethetmesi olasılığı açık durmaktadır. İhtimal dışı olan tek şey yeni bir temel üzerinde kapitalist dengenin otomatik olarak yeniden oluşturulması ve önümüzdeki birkaç yıl içinde kapitalist yükseliştir. Günümüzün ekonomik durgunluk koşullarında bu mutlak olarak olanaksızdır.

Şimdi toplumsal denge sorununa yaklaşıyoruz. Her şeye rağmen, sıklıkla kapitalizmin yeni bir temel üzerinde otomatik olarak eski haline kavuştuğu söylenmektedir; ve bu yalnızca Cunow'un değil aynı zamanda Hilferding'in de kılavuz düşüncesidir. Otomatik evrime iman, oportünizmin en önemli ve en karakteristik özelliğidir. İşçi sınıfının devrimci mücadeleyi yükseltmekte başarısız kalıp, burjuvaziye dünyanın yazgısına uzun yıllar, diyelim ki yirmi ya da otuz yıl hakim olma fırsatını vereceğini

varsayacak –bir an için varsayalım– olursak, o zaman elbette bir tür yeni denge inşa edilecektir. Avrupa şiddetli bir geri vites dönüşüne maruz kalacaktır. Milyonlarca Avrupalı işçi, işsizlik ve yeteriz beslenmeden dolayı ölecektir. Birleşik Devletler kendisini yeniden dünya pazarına yönlendirmek, sanayisini eski haline dönüştürmek *ve uzun bir dönem için kısıtlamaya katlanmak* zorunda kalacaktır. Ardından, yeni bir uluslararası işbölümünün 15, 20 ya da 25 yıl için sancılı bir şekilde kurulmasından sonra, muhtemelen yeni bir kapitalist yükseliş dönemi gelebilir.

Fakat tüm bu kavrayış soyut ve son derece tek yanlıdır. Burada meseleler sanki proletarya mücadele etmeyi bırakmış gibi gösterilmektedir. *Bu arada, yalnızca son yıllarda sınıf çelişkilerinin kesin bir şekilde en uç noktasına dek şiddetlenmiş olması nedeniyle bile bundan bahsedilemez.*

Bay Heinrich Cunow ve diğerlerinin gündüz gözüyle rüyasını gördükleri yeniden inşa edilmiş dengenin şematik teşhirinin özü işte buradadır. Dengeyi yeniden inşa etmede ileri bir adım atmak için kapitalizmin almak zorunda kaldığı her önlem, bunların her biri ve hepsi dolaysız bir şekilde toplumsal denge için kesin bir önem kazanmakta, onun altını giderek daha fazla oymakta ve çok daha güçlü bir şekilde işçi sınıfını mücadeleye zorlamaktadır. Dengeye ulaşmada ilk iş üretim aygıtını düzene sokmaktır; ama bunu yapmak için sermaye birikimi zorunludur. Ancak birikim olabilmesi için emek üretkenliğini arttırmak gerekir. Nasıl? İşçi sınıfının arttırılmış ve yoğunlaşmış bir sömürüsü aracılığıyla; çünkü savaş sonrasının bu üç yılı boyunca emek gücünün üretkenliğindeki düşüş yaygın olarak bilinen bir olgudur. Dünya ekonomisini kapitalist temellerde yeniden inşa etmek için, yine bir dünya eşdeğeri bulmak –altın standardı– zorunludur. Bu olmaksızın kapitalist ekonomi varolamaz, çünkü fiyatlar para sistemindeki dalgalanmalar sonucu Almanya'da olduğu gibi bir ay içerisinde %100 artarak kendi ölüm danslarını yaparken, üretim söz konusu olamaz. Bir kapitalist, üretimle ilgilenmez. Zira sanayinin yavaş yavaş gelişmesiyle elde edilebilecek kârdan çok fazlası söz konusu olduğundan, spekülâsyon onu ayartır. Para sisteminin istikrara kavuşması ne anlama gelir? Fransa ve Almanya için bu, devletin iflâsının ilân edilmesi anlamına gelir. Ama devletin iflâsını ilân etmek, ülke içindeki mülkiyet ilişkilerinde keskin bir değişikliğe yol açmaktır. Ve iflâs ettiklerini ilân eden bu devletler, sınıf mücadelesinin keskinleşmesine doğru atılan dev bir adım olacak şekilde, yeni ulusal zenginliğin dağıtımı üzerinde yeni bir mücadelenin arenası haline gelirler. Tüm bunlar aynı zamanda toplumsal ve politik dengenin bir kenara bırakıldığına da, yani devrimci bir akışa da işaret eder. Ne var ki, devletin iflâsının ilân edilmesi, dengenin yeniden inşa edilmesine hemencecik geçişi olanaklı kılmamaktadır. Bunu, benzer şekilde, çalışma haftasının uzatılması, 8 saatlik işgününün iptali ve çok daha yoğun bir sömürü izlemektedir. Tabii buna paralel olarak işçi sınıfının direnişini alt etmek zorunlu hale gelir. Kısaca, teorik ve soyut olarak konuşacak olursak, kapitalist dengenin yeniden inşası mümkündür. Ama bu, toplumsal ve politik bir boşluğun içerisinde gerçekleşmez; bu ancak sınıflar aracılığıyla gerçekleşebilir. Ne kadar küçük olursa olsun, ekonomik alanda dengenin yeniden oluşturulmasına yönelik her adım, kapitalist bayların üzerinde varlıklarını hâlâ sürdürdükleri kararsız toplumsal denge için bir darbe niteliği taşır. Ve en önemlisi de budur.

Toplumsal Çelişkilerin Şiddetlenmesi

Dolayısıyla ekonomik gelişme otomatik bir süreç değildir. Sorun yalnızca toplumun üretici temelleriyle sınırlı değildir. Bu temeller üzerinde insanlar yaşar ve çalışırlar; ve gelişme bu insanlar aracılığıyla gerçekleşir. Öyleyse insanlar arası, ya da daha kesin olarak söylersek, sınıflar arası ilişkiler alanında neler oldu? Gördük ki, Almanya ve diğer Avrupa ülkeleri ekonomik düzey açısından 20 ya da 30 yıl geriye savrulmuşlardır. Peki, toplumsal açıdan da, sınıfsal anlamda da, eşzamanlı olarak geriye savrulmuşlar mıdır? Hiç de değil. Almanya'daki sınıflar, işçilerin sayısı ve yoğunluğu, sermayenin yoğunluğu ve örgütsel formu; tüm bunlar savaş öncesinde, özellikle de son yirmi yıllık refah (1894-1913) döneminin sonucu olarak şekillenmişlerdir. Ve daha sonra tüm bunlar daha da keskinleşti: devlet müdahalesinin yardımıyla savaş boyunca; ve spekülâsyon ateşi ve sermayenin artan yoğunlaşması aracılığıyla savaştan sonra da. Dolayısıyla iki gelişme sürecine sahibiz. Ulusal zenginlik ve ulusal gelirdeki azalma sürer, *ama sınıfların gelişimi bununla birlikte geriye değil ileriye doğru devam eder*. Giderek daha fazla insan proleterleşmekte, sermaye de giderek daha az sayıda elde yoğunlaşmakta, bankalar birleşmeyi sürdürmekte, sınai işletmeler tröstlerde toplaşmaktadır. Sonuç olarak sınıf mücadelesi azalan ulusal gelir temelinde kaçınılmaz olarak keskinleşir. Sorunun bütün özü buradadır. Ayaklarının altındaki maddi temel ne kadar daralırsa, sınıflar ve gruplar ulusal gelirden kendi paylarını almak için o kadar vahşice savaşırlar. Bu bakış açısını bir an için dahi kaçırmamak gerekir. Avrupa ulusal zenginlik açısından 30 yıl geriye savrulurken, bu onun hiç de 30 yıl gençleştiği anlamına gelmemektedir. Hayır, sınıf anlamında o 30 yıl yaşlanmıştır.

Köylülük

Savaşın ilk dönemi boyunca tüm Avrupa'da, köylülüğün savaştan kârı olduğu söylendi ve yazıldı. Gerçekten de devletin ordu için kritik bir şekilde ekmek ve ete ihtiyacı vardı. Bu nedenle sürekli olarak anormal bir şekilde yükselen fiyatlar ödedi ve köylüler ceplerini tıka basa kâğıt parayla doldurdular. Köylüler sürekli olarak değer yitiren bu kâğıt paralarla, kurun gerçek değerinde olduğu önceki günlerde almış oldukları borçları ödediler. Elbette bu onlar için oldukça kârlı bir işlemdi.

Burjuva ekonomistler, köylü ekonomisinin zenginliğinin savaştan sonra kapitalizmin istikrarını güvenceye alacağını düşünüyorlardı. Ama yanlış hesap yaptılar. Köylüler ipoteklerini ödediler, ama çiftçilik yalnızca bankalara borç ödemekten ibaret değildi. Toprağın ekilmesi, gübrelenmesi, sulama ve iyi tohumlar, teknolojik gelişmeler vb. de gerekmekteydi. Dahası, ortada emek kıtlığı vardı; tarım geriliyordu ve köylüler başlangıçtaki yarı-hayali yükselişten sonra yıkımla yüz yüze gelmeye başlamışlardı. Bu süreç tüm Avrupa'da çeşitli aşamalarıyla görülebilir. Ama bu durum kendisini Amerika'da da çok derin bir şekilde ortaya koymuştur. Yıkıma uğramış Avrupa'nın artık onların tahılını satın alamayacağı açığa çıktığında, Amerikalı, Kanadalı, Avustralyalı ve Güney Amerikalı çiftçiler arasında had safhada sıkıntı yaşandı. Tahıl fiyatı düştü. Tüm dünyadaki çiftçiler arasında huzursuzluk ve hoşnutsuzluk hakimdi. *Bu bakımdan köylülük artık yasa ve düzenin dayanaklarından birisi*

değildi. İşçi sınıfının önünde, köylülüğün en azından bir kesimini mücadelede yanına çekme (en düşük katmanlar), diğer bir kesimini tarafsızlaştırma (orta katmanlar) ve üst katmanları da yalıtma ve felçleştirme (kulaklar, hali vakti yerinde çiftçiler) olanakları açılmaktadır.

Yeni Orta Sınıf

Reformistler sözde orta-sınıfa büyük umutlar bağladılar. Mühendisler, teknisyenler, doktorlar, avukatlar, muhasebeciler, müfettişler, memurlar, siviller ve aynı şekilde devlet hizmetlileri vb. Tüm bunlar sermaye ve emek arasında duran yarı-tutucu bir katmanı oluştururlar; ve reformistlerin düşüncesine göre, demokratik rejimleri yönlendirip, aynı zamanda desteklerken bu ikisini [sermaye ve emeği -ç.n.] uzlaştırırlar. Bu sınıf, savaş sırasında ve sonrasında, işçi sınıfından daha fazla sıkıntı çekmiş, yani yaşam standartları işçi sınıfının yaşam standartlarından bile daha fazla kötüleşmiştir. Bunun başlıca nedeni paranın satın alma gücünün gerilemesi, kâğıt paranın değerinin düşmesidir. Bu, tüm Avrupa ülkelerinde memurlar ve teknik entelijensiyanın alt safları ve hatta orta safları arasında keskin bir hoşnutsuzluğa yol açmıştır. Örneğin, İtalya'da memurlar tam da şu anda amansız bir greve katılmış durumdadırlar. Elbette devlet görevlileri, banka hizmetlileri vb., vb., proleter bir sınıf haline gelmediler, ama daha önceki tutucu karakterlerinden de sıyrılmışlardır. Devlete destek olmadıkları gibi, hoşnutsuzlukları ve protestolarıyla onun aygıtını sarsıp, silkelemişlerdir.

Burjuva entelijensiyanın hoşnutsuzluğu, ticari-endüstriyel küçük ve orta burjuvaziyle örtük bağları nedeniyle daha da keskinleşmiştir. Bu küçük ve orta burjuvazi kendisini, hor görülmüş ve hak ettikleri payları konusunda aldatılmış hissetmektedir. Tekelleşmiş burjuvazi, ülkenin yıkıma uğramış olmasına rağmen zenginlik içinde yüzmeyi sürdürmektedir. Azalan ulusal gelirin hep artan bir parçasını kendine mal etmektedir. Tekelleşmemiş burjuvazi ve yeni orta sınıf hem mutlak, hem de göreli olarak batmaktadır. Proletaryaya gelince, yaşam standartlarının kötüleşmesine rağmen, bugün azalan ulusal gelirden aldığı pay, muhtemelen savaş öncesinde aldığından daha fazladır. Tekelci sermaye, işçilerin payını, savaş öncesi düzeyine indirmeye zorlayarak tırpanlamaya çalışmaktadır. Ne var ki işçi, kendisine kalkış noktası olarak istatistik tablolarını değil, düşmüş yaşam standartlarını alır ve ulusal gelirden aldığı payı arttırmaya çalışır. *O halde, köylüler ekonominin gerilemesiyle birlikte bunalmışlardır; entelijensiya giderek daha da yoksullaşmakta ve batmaktadır; küçük ve orta burjuvazi yıkıma uğramış ve hoşnutsuzdur. Sınıf mücadelesi keskinleşmektedir.*

1921 Tüm-Rusya Konferansında Yoldaş Zinovyev'in Komünist Enternasyonal'in Taktikleri Üzerine Sunduğu Rapor Hakkında Konuşma[1]

Yoldaşlar, bugünkü gazetelere göre, devletimizin dört yıllık mevcudiyetinden sonra resmen tanınması fiilen bize ulaştırılmıştır. Baharda, bizim, Sovyet Cumhuriyetinin de katılacağı bir konferans toplanacak. Bu, tartışmasız son derece önemli bir olgudur. Bununla birlikte tüm Avrupa'nın ve dünya işçi hareketinin durumu (ki bu durum, Yoldaş Zinovyev'in raporunun konusuyla doğrudan ilişkilidir) bizi şu sonucu çıkartmaya yöneltiyor; tanınmamıza giden yol pürüzsüz ve kolay olmaktan uzaktır.

Çeşitli hükümetler üzerinde olduğu kadar işçi sınıfı üzerinde de etkisini gösteren verili politik durum ve Avrupa ve tüm dünyadaki ekonomik durum son derece karmaşıktır. Bir yanda, şimdilerde yok olmaya başlayan çok derin bir ekonomik kriz; öte yanda burjuvazi ve burjuvazinin şahsi hükümetleri arasında politik özgüvenin akın edişi.

Bir yanda, en büyüğünden ekonomik zorluklar hâlâ hüküm sürüyor, ticari ve sınai yaşam eşi benzeri görülmedik bir krizin pençesinde kalmaya devam ediyor. Ancak öte yanda, yeniden örgütlenen devlet aygıtının şimdiden fethettiği mevziler ve bunun sonucu olarak burjuvazide, şimdiye kadar en kritik anların üstesinden gelindiği şeklinde bir güven söz konusu. Eğer İngiliz ve Fransız burjuvazisi, bizzat bunların egemenleri, bugün, ticaret dengesi açısından, ticari ve sınai avantajları açısından bizim tanınmamız sorununu düşünüyorlarsa, bunun açıklaması yukarda değinilen iki nedende aranabilir. Burjuvazi zor bir ekonomik durumdadır. Rusya'yı dünya ekonomik alanından dışlayacak bir çıkış yolu arıyor, ancak kendine de, Sovyet Rusya kadar ağır bir yapıyla manevra yapmanın mümkün olduğunu sanacak kadar politik bir özgüven duyuyor. Avrupa ve bütün dünyada savaş sonrası durum tarafından belirlenen temel vaziyet budur. Ekonomik kriz bugün tükeniyor. Hem Avrupa'da hem de dünyanın tamamında ekonomik düzelmenin apaçık ve ağır belirtileri mevcut. Ve bu, bir bütün olarak durumu ve hemen önümüzdeki perspektifleri kavramak açısından son derece önemlidir.

Son Dünya Kongresine katılan ve ideolojik mücadeleyi izleyen yoldaşlar, bu sorunların tartışılmak üzere Dünya Kongresine ve özellikle Komisyon oturumlarına getiril-

---

[1] Zinovyev, 1921 Aralığındaki konferansa, KEYK tarafından benimsenen Birleşik Cephe tezlerini irdeleyen bir rapor sundu. Tezler ve rapor 1921 konferansında oybirliği ile onaylandı.

diğinin farkındadırlar. Bu sorunlar, önümüzdeki dönemde işçi hareketinin akıbetinin ne olacağı noktasından tartışılmıştı. Oldukça belirsiz bir gruplaşma vardı. Bunların iddiaları şuydu: Son Kongrenin arifesinde içinden geçmekte olduğumuz –son derece şiddetli– ticari ve sınai kriz, kapitalist toplumun son bunalımını oluşturuyor ve bu kapitalist toplumun son krizi, proletarya diktatörlüğü kurulana değin amansızca daha da kötüleşecektir. Bu devrim kavramı tamamıyla Marksizm dışı, bilim dışı, mekaniktir. Şu şekilde düşünenler var: Devrimci bir dönemde yaşadığımızdan ve kriz, proletaryanın tam zaferine kadar muhakkak kötüleşmek zorunda olduğundan, buradan şu çıkar; partimiz uluslararası arenada saldırıya geçmelidir ve bu kötüleşen bunalımca tahrik edilen bugün aktif olmayan proleter yığınlar er ya da geç son proleter hücumda partimizi destekleme noktasına geleceklerdir. Dünya Kongresinde delegasyonumuz, bu tip iddiaların doğru ve bilimsel olmadığına işaret ederek bu düşünce biçimine karşı mücadele etti.

Avrupa ve Amerika arasında bir denge yoktur. Avrupa'nın parçalanmışlığı devam ediyor, Orta ve Doğu Avrupa'da yapılan tahribat halen onarılmamıştır ve Rusya'nın içinde olduğu abluka özü itibarıyla sürüyor. Uluslararası ilişkilerdeki gerginlikler, güven yoksunluğu, paranın değerinin düşüşü, devasa borçlar ve finansal kaos; bunlar savaşın miras bıraktığı olgu ve faktörlerdir. Ve kapitalizmin temel güçleri bunların üstesinden gelmenin yollarını arıyorlar. Bu yapılabilir mi? Ya da olası mıdır?

Soyut olarak konuşursak, proletarya pasif kalırken ve Komünist Parti gaf üstüne gaf yapan bir örgüt olmayı sürdürürken bu temel güçlerin işlemeye devam etmesine izin verilirse, o taktirde bunun; ekonomik güçlerin bilinçsiz etkileşiminin, Komünist Partinin yanlışları ve işçi sınıfının pasifliğinden kendi adına yararlanarak, milyonların kemikleri üzerinde, milyonlarca Avrupalı proleterin kemikleri üzerinde ve sayısız ülkenin tahrip edilmesi yoluyla, uzun erimde bir çeşit yeni kapitalist dengeyi yeniden kuracağı bir duruma yol açacağı söylenebilir. Yirmi ya da otuz yıl içinde yeni bir kapitalist denge kurulabilir, ancak bu aynı zamanda tüm kuşakların soyunun kuruması, Avrupa kültürünün batması vs. anlamına gelir. Bu yaklaşım, en önemli ve temel faktörleri, adını koyalım, Komünist Partinin önderliği ve rehberliği altında işçi sınıfını tartışma dışı bırakan katıksız soyut bir yaklaşımdır.

Burjuva devletinin bilinçli manevraları için zemin hazırlayan ekonomik alanla yan yana, keza yine bu ekonomik yaşama dayanan, burjuva devletin tüm çatlak ve zikzaklarını değerlendirerek hesaba katan ve aynı zamanda burjuva devletinin manevralarını dikkate alarak tüm bunları devrimci taktikler diline dönüştüren bir başka faktörün daha mevcut olduğu postülasından yola çıkıyoruz. Bazı yoldaşların, bugünkü ticari-sınai krizin proletaryanın tam zaferine kadar sürmesi gerektiği kanısıyla ön ayak olmaya çalıştıkları otomatik bir saldırı hareketi postülası, Marx'ın ekonomi teorisine tamamıyla karşı bir biçimde işliyor. Kapitalist durgunluk döneminde olduğu gibi, kapitalist çürüme ve ekonomik parçalanma döneminde olduğu gibi, kapitalist yükseliş döneminde de, krizler döngülerden meydana gelir: İlkin boom gelir, ardından bir bunalım ki bunu ara aşamalarıyla birlikte yeni bir boom ve bunalım takip eder. Dahası, geçen 150 yıllık tarihsel gözlemlerin doğruladığı gibi, bu döngüler ortalama dokuz yıllık bir zaman dilimine yayılırlar. Bu salınımların kendi iç yasaları vardır ve tereddütsüz söylenebilir ki; 1920-21'de Avrupa'da muzaffer bir devrim gerçekleşmedikçe, 1920 ya da 1921 veya 1922 yılı boyunca bugünkü şiddetli kriz, ticari-sınai bir boom'un, ilkin işaret ve belirtilerine ve sonra çok bariz kanıtlarına

kaçınılmaz olarak teslim olacaktır. Bu boom'un karakteri, yaygınlığı ve derinliğiyle ilgili bir soruya, insan vücudunun soluması ile bir analoji kurularak cevap verilebilir: Bir insan ölünceye kadar soluk almaya devam eder, ancak bir genç, bir yetişkin ve ölen bir adam, hepsi farklı şekilde nefes alırlar ve vücudun sağlığı konusunda nefes alışımızdan bir yargıya varılabilir. Ancak her şeye rağmen insan ölümüne değin nefes almayı sürdürür. Benzer şekilde kapitalizm de. Bu dalgaların salınımı, bu iniş ve çıkışlar, kapitalizm muzaffer proletarya tarafından sona erdirilmedikçe kaçınılmazdır. Kapitalizmin yükseliş, durgunluk ya da düşüş içinde olduğu konusunda, boom ve krizlerin salınan dalgalarından yola çıkarak bir yargıya varmak mümkündür. Bugün kesinlikle söyleyebiliriz ki; 1920 baharında patlak veren, ortalama olarak 15-16 ya da 17-18 ay çeşitli dalgalanmalarla sürdükten sonra 1921 Mayısında şiddetinin en üst noktasına ulaşan kriz, her krizin yaptığı işi tamamlamayı başardı, yani artı mallardan ve artı üretici güçlerden kurtuldu ve bu suretle kapitalizme bir miktar daha büyüme alanı sağlamış oldu. Kendisini, işsizlik azalmaya başlamışken fiyatların yükselişe geçmesiyle dile getiren bir canlanmanın başlaması söz konusudur. Bu sorunla daha ayrıntılı olarak ilgilenmek isteyenler Pavlovsky'nin *Communist International*'ın son sayısındaki makalesini okumalılar. Özel ekonomi dergilerindeki makalelerin yanı sıra, Smith'in *Economicheskaya Zhizn*'deki makalelerine de bakılabilir. Bugün krizin derinleşmeyi sürdürüp sürdürmediğini tartışmak gereksizdir.

İşçi hareketinde bugünlerde gözlenebilen yükseliş dalgasını değerlendirecek olursak, bunun yeni başlamış olan ticari-sınai canlanmayla sıkı sıkıya bağlı olduğunu kabul etmek zorunda kalırız. Bu ticari ve sınai canlanma ve onun derinliği şüphesiz bir bütün olarak kapitalizmin durumuna bağlı olacaktır. Ticari ve sınai kriz, ilk siper hattının (korkunç fiyatlar) üstesinden gelip onu yardıktan sonra, işlemez hale gelen ve harap olan üretici güçler bir dereceye kadar ilerleme olasılığını kazanmış olacaktır (bugünlerde buna tanıklık ediyoruz). Yarın ya da ertesi gün, gelecek yıl ya da iki yıl sonra (tarihi kestirmek zor) üretici güçler, Doğu Avrupa'nın tahribatıyla, Batı Avrupa'nın korkunç durumuyla, iyileşmekten oldukça uzak aynı parasal sistemlerle karşılaşacaktır.

Boom, 1914 öncesinde alıştığımız refah kadar muazzam olmayacaktır. Görünüşe göre bu refah bütünüyle hastalıklı, yalnızca ileriye değil geriye de yalpalayan bir refah olacaktır. Bu tartışma dışıdır. Fakat yine de bu boom, ekonomik yaşamın ve boom temelindeki işçi hareketi politikasının evriminde yeni bir evreye, yeni bir aşamaya işaret ediyor. Peki bu boom nasıl oluştu? İzin verirseniz size özet olarak onun kronolojisini vereyim.

1914'te bir kriz patlak vermek üzereydi. Bunun yerine emperyalist savaş çıkageldi. Savaş ekonomik gelişme eğrisiyle çakıştı ve maddi güçlerin ve kaynakların yağmalanması, yakılıp yıkılması, borçların birikmesi, ekonominin örgütlülüğünü yitirmesi, tüm işletmeleri dağıtarak, muazzam emisyon hacimlerini körükleyerek vb. sermaye yatırımlarının ve ticari kuruluşların sıkıntısının arttırılması temelinde dizginlerinden boşalmış bir savaş refahı çıkageldi. Savaş sona erdi. 1918 yılıydı. Ve terhisler. En kritik andı bu. İşçi ve köylüler evlerine, kırık dökük yemliklerine dönmek üzere ordudan ayrıldılar. Savaş sözleşmeleri iptal edildi. Bunalım derinleşti. Eğer Komünist Parti, bugün Almanya ya da Fransa'daki gücünün yarısına o zaman sahip olsaydı, proletarya iktidarı kendi ellerine alabilirdi. 1919'da (bunu çekinmeden söyleyebiliriz) böyle bir Komünist Parti yoktu. Hükümetler bunun yokluğundan yararlandılar

ve terhis korkusuyla savaş döneminin ekonomik politikalarını 1919 boyunca sürdürdüler. Kâğıt para emisyonu devam ettirildi, eski savaş sözleşmeleri yalnızca krizi başka bir yöne çevirmek amacıyla uzatıldı ya da yenileriyle değiştirildi. Ve tüm bir 1919 yılı, şüphesiz aynı halk kitlelerinin zararına, burjuva devletince bahşedilen muazzam milyarlık sübvansiyonlarla geçti. Bu bir çeşit moratoryumdu; yapay ve uyduruk araçlarla korunma. Kapitalizm politik haklar bahşederek, sekiz saatlik işgününü başlattı. İşçilerin kendiliğinden saldırı dalgası, o zamanlar fiilen varolmayan Komünist Partinin önderliği olmaksızın serpilip ortaya çıktı.

1919'da hesap ödemenin zamanı geldi; kriz patlak verdi. Burjuvazi ve devleti krizle hesaplaştılar, ancak kapitalist mekanizmaların yasalarını değiştirmek güçlerini aşıyordu. İlk devrimci hareketler, deneyim yoksunluğu ve Komünist Partinin olmayışından dolayı başarısızlığa uğradı. Bunu, iç mücadeleler, bölünmelerin patlak verişi ve 1918'de devlet işlerinin çok alelâde bir kavrayışına ve kitabi bilgilere sahip geniş işçi sınıfı grupları arasında yanılsamalardan kurtulma takip etti. Burjuvazi saldırıya geçti, ücret düzeyleri muazzam ölçülerde geriledi; bunlar saatin belirtileriydi. Güven yoksunluğu evrenseldi, grevler ezildi, işsizler ordusu devasa boyutlara ulaştı.

Bu koşullarda krizin, bir uçta reformist, diğer uçta anarşist yanılsamalara yol açması kaçınılmazdı. Bunun üzerine Komünist Parti bir süreliğine kendisini kitlelerden yalıtılmış hissetmeye başladı. Ve Komünist Parti savaşın tasfiyesinin kritik anını kaçırdığı ölçüde, burjuvazi bu kritik dönemde ayakta kalabildiği ölçüde, kriz, ilk politik yanılsamalarından çoktan kurtulmuş kitleleri kamçıladığı ve krizin kitleleri sarıp sarmalayan kolları gevşediği ölçüde; kriz, işçi sınıfının devrimci enerjisine yeni ve ciddi bir dürtü sağlayabilirdi. Ve bugün olan da budur.

Bu kriz doğal olarak, çelişkilerinin ve zorluklarının küçük bir bölümünü çözebilmesi için burjuvaziye gerekenin onda biri büyüklüğünde bile değildi. Ancak bu kriz işçi sınıfına, üretimin sırtlayıcısının kendisi olduğunu, her şeyin onun kararına bağlı olduğunu, burjuvazi ve kapitalizmin kaderinin giderek artan ölçüde bu karara bağlı olduğunu bir kez daha hissettirecek kadar güçlüdür.

Ve en önemli olan şey şudur ki, bugün işçi sınıfı, mücadelede deneyim kazanmış, yanlışlardan –ki yanlış yapma deneyimi tüm deneyimlerin en önemlisidir– ve yanlışlardan çıkardığımız derslerden yararlanarak bizim kazandığımız başarılardan deneyim kazanmış bir Komünist Partinin rehberliğine sahiptir. İçinde bulunduğumuz zamanda yüz yüze olduğumuz durum budur.

Tamamen kendimizden emin olarak söyleyebiliriz ki, işçi kitleler arasında 1920'lerin başlarında şiddetlenen ve sonlarına doğru belirginleşerek büyüyen iç ayrışma evresi –Komünistlerin yalıtılma aşamasının, kimi zamanlar çoğunluk gibi hareket etmeye yeltenen bariz bir azınlığa dönüşmüş olma durumunun dağılması sürecinde ayrışma– bir bütün olarak ve kısmen artık arkamızda kalmıştır. Ve bu, Komünist Enternasyonal'in önerdiği ve Yoldaş Zinovyev'in burada savunduğu taktikler için kati surette doğru bir zemindir.

Yoldaşlar, bu ekonomik canlanmanın ne kadar süreceğini ya da hangi biçimlere bürüneceğini söylemek zor. Büyük olasılıkla hastalıklı bir biçim alacak. Bu iniş ve çıkışlar bir öksürük nöbetini andıracak ve bu nedenle devrimci itilimleri garantileyecektir. Komünist Partinin liderliğinde, kesinlikle söylenebilir ki, devrimci hareketin yükselen dalgası, bu kabaran sel, işçi sınıfı içindeki tüm grupları kendisiyle birlikte

yükseltecektir, yani oportünistleri, merkezcileri ve benzer şekilde Komünistleri bu dalganın tepesine çıkartacaktır. Bu kabaran selin gereklilikleri bizi pratik uzlaşmalar aramaya itiyor ve buna zorluyor. Fakat aynı zamanda, tam da herkesi yukarıya kaldırdığından bu kabaran sel çalışan kitleleri eyleme sevk ediyor ve tüm grupları eylem içinde sınanmaya zorlayacaktır.

Geçmişte teorik polemiklerin, azınlık durumundaki politik partiler arasındaki tartışmaların konusu olan her şey, bugün çoğunluk tarafından sınanıyor. Diğerleri bu kabaran selde boğulurken, biz sonuna kadar onun tepe noktasında ilerliyor olacağız. Özellikle tüm bu koşullar uluslararası durumu tamamıyla belirlemektedir.

Burjuvazi kendisine çok güveniyor, ekonomik zorluklar oldukça büyük; sınai boom da keza burjuvazi için umut oluşturuyor, şüphesiz bu boom'un kaymağını burjuvazinin en üst grupları yiyecek (devlet aygıtı onların elinde). Enternasyonal'in ve onun önde gelen parti ve unsurlarının deneyimine yaslanarak, bu boom'un derinliğini araştırıyoruz ve belirtilerini formüle ediyoruz, fakat burjuvazi bunun tam tarihsel anlamını hiç de değerlendirme yeteneğinde değildir. Burjuvazinin kendine güveni çok büyük. Ve bu nedenle bu dönüm noktasında Washington Konferansını[2] topluyor ve gelecek bahar yapılacak yeni bir konferansa bizi davet etmekten bahsetmeye başlıyor. Burjuvazinin özgüveni, ülkemizdeki kıtlık, aşırı ölçüde kötü ekonomik durumumuz; tüm bunlar, burjuvazinin bizimle görüşmenin sanıldığından çok daha kolay ve rahat olduğunu sanmasının göstergeleridir.

En uzak görüşlü olan Amerika'dır. Japonya ile fikir birliğine vardı. Japonya'ya verilen bizi yağmalama izni, kıtlık çeken bölgelerimizdeki "insani" faaliyetlerle çok güzel bir şekilde senkronize edilmiştir. Birincisi ikincisine mükemmel bir destektir. Esas manevra orada yürütülüyor; Uzak Doğu'da.

Ülkeye daha yakın olan Batı'da başka manevralar var. Gelecekteki Karelya olayları için bir Karelya gediği açma hazırlıkları, sanılandan çok daha büyük ölçektedir. Batı sınırlarımız boyunca silahlanmış güruhlar bulunmaktadır (Sovyet Kongresinde bu güruhların mevzilenişini gösteren bir haritam olacak) ve Polonya birliklerinin artan bir yoğunlaşması söz konusudur. Tüm bunlar şu anlama geliyor; bir yanda Avrupa burjuvazisinin bir kanadı, diğerleri arasında bize en yakın olan ve ne pahasına olursa olsun bize karşı savaşmak isteyen Polonyalılar, öte yanda burjuvazinin –belki en üst grupları arasında bile– bizi tanımanın ve bizle bir anlaşmaya yanaşmanın biraz basitleştirilmiş bir şeklini gönlünden geçirenler. Az çok şöyle düşünüyorlar: "Peki, Krassin ya da Çiçerin'i[3] arayacağız. Teklif edilen 20 milyon dolarlık borca bir miktar daha ilâve edeceğiz ve sonra Komintern'e, yapılacak şeyin bir iç temizliği yerine getirmek olduğunu söyleyeceğiz. Bize politik garantiler versinler. Bu komünizm şeytanının tırnaklarını yeterince törpüleyeceğiz ve sonrası rahat bir yolculuk olacak."

Lloyd George ve diğer bazılarının kafasında böyle bir tasarı olduğuna kuşku yok. Bizim resmen tanınmamız üzerine görüşmeler başlar başlamaz, öksürük nöbeti ve spazmlara benzer sayısız zikzak olacak. Hem Lloyd George ve Briand hem de diğer

---

2 Birleşik Devletler hükümetinin sponsorluğunu yaptığı Washington Konferansı, 12 Kasım 1921'de toplandı. Gündemin ana maddesi "silahsızlanma" idi. Konferans, silah harcamalarının artmasıyla sonuçlandı.

3 G. V. Çiçerin, 1918-1930 dönemindeki Rus Dışişleri Komiseridir.

birçoğu görüşmeler boyunca bizi baskı altına alacak araçlara ihtiyaç duyacaklar. Polonyaları, Romanyaları, Finlandiyaları var. Durum çok ciddidir. Tarihsel görünüm –uluslararası ve benzer şekilde Rusya için– yükselen bir eğri görünümüdür, ancak bu düz bir eğri olmaktan ziyade birçok iniş ve çıkışları olan bir eğridir ve bir sonraki kopuş tam olarak gelecek baharla birlikte olabilir.

Bununla birlikte varsayalım ki görüşmeler başladı; bu durumda biz şüphesiz bir fikir birliğine ulaşmak için olası her şeyi yapmak zorundayız. Bir Komünist Parti üyesi olarak ve bu tehlikenin belli görünümleriyle en doğrudan ilgili biri olarak bunun altını çiziyorum. Fakat su götürmez bir olgu varlığını sürdürmeye devam ediyor; uluslararası arenada resmen tanınma hakkını elde etmeye yaklaştıkça, burjuva dünya tarafından kabul edilmeye yaklaştıkça, burjuva dünyanın, görüşmelerde, fazladan yumruk ve tekmelerle, doğrudan askeri hareketlerle bize boyun eğdirmenin yollarını aradığı an da o kadar yaklaşıyor. Bu noktadan kalkarsak, Uzak Doğu'daki ve yanı başımızdaki Batı sınırlarındaki hareketlenmeler tipik belirtilerdir. Bu nedenle, tüm uluslararası durumu bir karara varmak için değerlendirirken ve Komünist Enternasyonal'in kesinlikle doğru olan ve durumun bütününe dayanan kararını candan desteklerken, şunu da söylememiz gerektiğini düşünüyorum:

Avrupa ve dünya proletaryası, yeni başlamış olan ekonomik canlanmaya dayanarak, devrimci çalışan kitlelerin birleşik cephesini ayağa kaldıracak ve kitlelerin bizim tarafımıza tedrici kayışını kolaylaştıracakken, şu olguyu aklımızdan çıkarmamalı ve dünya proletaryasının dikkatini bu olguya çekmeliyiz; kelimenin tam anlamıyla kendi cephemizi de yaratmak zorunluluktur. Eğer bu olsaydı, eğer baharla birlikte devrimci olaylar fırtınalı bir karaktere bürünseydi (tahmin yürütmek şüphesiz çok zor ancak bu olasılık hiçbir şekilde dışlanamaz) burjuvazinin bizimle görüşme taahhüdünde bulunduğu bir anda çıkagelen bu devrimci yükseliş durumu çok kesin biçimde değiştirebilir. Bir politik manevranın tam ortasında meydana gelen bu devrimci gelişmeler, Sovyetler'in tanınması planını ortadan kaldırabilir ve düşmanlarımızı Fransa'nın ve tüm diğer kapitalist ülkelerin askeri ajanları olarak iş görenler, yani en yakın komşularımız aracılığıyla bize karşı açık bir savaşa girişmeye zorlayabilir. Bu nedenle Kızıl Ordu o an için mükemmel bir düzen içinde olmalıdır.

Ekim Devriminin Beşinci Yıldönümü ve Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Dünya Kongresi Üzerine Rapor

20 Ekim 1922

[Parça]

Kapitalist Çelişkiler Yumağı Rusya'dan Başlayarak Çözülüyor

İki gün önce, tesadüfen Bromley işletmesindeki bir parti hücresi toplantısına katıldım. Oradaki hücre üyesi yoldaşlardan biri şu soruyu ortaya attı: Komünist çıkarlar açısından bakıldığında proleter devrim hangi ülkede en avantajlı durumda olurdu? Bir süre düşündükten sonra, bu kadar soyut olarak ele alırsak Birleşik Devletler'deki bir devrimin en avantajlı konumda olacağı söylenmek zorunda kalınırdı diye yanıtladım. Bu gayet anlaşılabilir bir şeydir. Ekonomik açıdan konuşursak bu ülke dünyadaki en bağımsız ülkedir. Sanayisi ve tarımı, ülkenin ağır bir kuşatma altında olduğu varsayıldığında bile, bütünüyle bağımsız bir varlık olmasını sağlayacak kadar dengelenmiştir. Dahası en ileri sanayi teknolojisini kullanan, görünür altın rezervinin yaklaşık olarak yarısını, belki de biraz daha azını elinde tutan dünyanın en zengin ülkesidir. En önemli dallarda dünya üretiminin yarısından fazlasını kendi ellerinde yoğunlaştıran bir ülkedir. Doğal olarak bu ülkenin proletaryası iktidarı eline geçirse, sosyalist inşa için eşsiz bir maddi temele ve örgütsel ve teknik öncüllere sahip olurdu. Bir sonraki ülke Büyük Britanya'dır; Rusya ise, eğer en sonda değilse bile (çünkü Asya ve Afrika da var) her durumda Avrupa sınırları içindeki ülkeler listesinde en diptekilere yakın bir yerlerde olurdu. Ancak tarih, sizin de bildiğiniz gibi, bu arapsaçına dönen yumağı ters ucundan, yani Rusya'nın yer aldığı uçtan, kültürel ve ekonomik anlamda büyük kapitalist ülkeler arasındaki en geri ülkeden, ekonomik ve teknolojik anlamda son derece bağımlı ve buna ek olarak savaş tarafından tamamen viraneye çevrilmiş bir ülkeden çözmeye başlıyor. Ve eğer bugün kendimize Birleşik Devletler'deki proleter devrimin politik öncüllerinin ne olduğunu sormak zorunda olsaydık, o zaman doğal olarak olayların, Amerikan proletaryasının iktidarı fethetmesini görülmedik ölçüde hızlandırabilecek şekilde gelişebileceği varsayılabilirdi. Ancak durumu olduğu şekliyle ele alırsak, o durumda bu en güçlü, en büyük ve en önde gelen kapitalist ülkede, politik öncüllerin, yani sistematik parti ve sınıf örgütlerinin yaratılması düzlemindeki öncüllerin en az hazır olduğunu söylemek zorundayız. Tüm bir raporu, tarihin devrim yumağını niçin bizimki gibi ekonomik anlamda geri ve zayıf bir ülkeden çözmeye başladığını açıklamaya ayırabilirdim, ancak bu durumda ne Dördüncü Dünya Kongresi ne de Sovyet iktidarının Be-

şinci Yıldönümü hakkında konuşamazdım. Bize ölümüne düşman olan kapitalizm, ekonomik olarak bizden çok üstün olan burjuva ülkelerde varlığını sürdürürken, beş yıl boyunca ekonomik olarak en geri ülkede sosyalist inşa işinin peşinden koşmaya zorlanmışlığımızı söylemek şimdilik yeterli. Bu temel olgudur ve doğal olarak iç savaşımızın korkunç şiddeti buradan kaynaklanmıştır...

Dördüncü Dünya Kongresi Raporu

[28 Aralık 1922'de, partili olmayan delegelerin de katılımıyla gerçekleşen Onuncu Tüm Sovyetler Birleşik Kongresinin Komünist Fraksiyonunun toplantısında sunulmuştur.]

Yoldaşlar,

Benden, Komünist Enternasyonal'in son Dünya Kongresi üzerine bir rapor hazırlamam ricasında bulundunuz. Bundan, benden istediğiniz şeyin, son Kongrenin çalışmalarına ilişkin bir değerlendirme olmadığı (çünkü bu durumda, bir raporu dinlemektense, oturumların tutanaklarına dönmek, halihazırda basılı bulunan bültenlere göz atmak daha uygun olurdu) sonucunu çıkarıyorum. Anladığım kadarıyla görevim, sizlere, devrimci hareketin genel durumunun, bu olgular ışığında devrimci hareketin perspektiflerinin ve Dördüncü Dünya Kongresinde yüz yüze geldiğimiz sorunların bir değerlendirmesini sunmaya çalışmaktır.

Doğal olarak bu, uluslararası devrimci hareketin durumu ile az ya da çok bir benzerliği önceden varsayıyor. İzninizi rica ederek şunu da parantez içinde belirtmek istiyorum; basınımız ne yazık ki bizi, Sovyet inşamızla, ekonomik yaşantımıza ilişkin olgularla olduğu kadar, dünya işçi hareketinin, özellikle de komünist hareketin olguları ile bilgilendirmek için yapması gerekenlerden çok uzaktır. Bugün bunlar bize göre, eşit önemdeki şeylerin ifadeleridir. Bana gelince, (alışkanlıklarımın tersine) basınımızın, her gün dersler, vaazlar ve (bunlara yalnızca zaman zaman gereksinimimiz olduğundan) genellemeler yapmaksızın, yalnızca her Komünist Partinin iç yaşamından olgular ve materyaller sunarak, partimize devrimci mücadele alanında olup bitenlerin tam, somut ve kesin bir tasvirini vermek için elimizin altındaki istisnai olanaklardan yararlanmasını sağlamak amacıyla gerilla eylemlerine başvurmak zorunda kaldım.

Bu noktada, parti kamuoyunun, editörleri yabancı gazeteleri okuyan ve bu basın temelinde zaman zaman genellemeler ileri süren, ancak fiilen olgusal bir materyal sunmayan basınımız üzerinde baskı yapması gerektiği kanısındayım. Ancak burada toplanan, Sovyet Kongresi ve dolayısıyla hayli nitelikli parti unsurları olduğundan, raporumun amacı doğrultusunda komünist partilerin ve işçi hareketi içinde halen elle tutulur bir etkiye sahip diğer partilerin güncel koşullarına ilişkin genel bir hatırlatma yapacağım. Görevim, yeni olgulardan, özellikle de Komintern'in Dördüncü Kongresinin bizlere sağladığı olgulardan yola çıkarak, proleter devrimin gelişim temposu ve durumu hakkındaki görüşlerimizin, genel kriterlerimizin doğruluğunu kanıtlamaktır.

Yoldaşlar, en başından söylemek isterim, eğer amacımız şaşırmamak ve perspektiflerimizi kaybetmemek ise, o zaman işçi hareketini ve bunun devrimci olanaklarını değerlendirirken şunu aklımızda tutmalıyız ki; aralarında bağlantı olmasına rağmen birbirlerinden tamamen farklılaşan üç büyük alan mevcuttur. İlki Avrupa; ikincisi

Amerika; ve üçüncüsü sömürge ülkeler yani birincil olarak Afrika ve Asya. Dünya işçi hareketini bu üç alanın kavramlarıyla çözümleme gereksinimi, bizim devrimci kriterlerimizin doğasından kaynaklanıyor.

Marksizm bize şunu öğretiyor; proleter devrimin olanaklı olması için, şematik konuşacak olursak, üç öncül ya da koşulun olması bir zorunluluktur. İlk öncül üretim koşullarıdır. Üretim tekniği, kapitalizmin yerine sosyalizmin geçmesinden ekonomik kazanımlar sağlanacağı bir noktaya gelmiş olmalıdır. İkinci olarak, bu değişimi gerçekleştirmeye niyeti ve yeterli gücü olan bir sınıfın, yani sayıca gerekli büyüklükte olan ve bu değişimi başlatmak için ekonomide yeteri kadar önemli bir rol oynayan bir sınıfın olması gerekir. Buradaki referansımız şüphesiz işçi sınıfıdır. Ve üçüncü olarak, bu sınıf devrimi gerçekleştirmek için hazırlanmış olmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için gerekli isteğe sahip olmalı, yeterince örgütlenmiş olmalı ve bunu gerçekleştirebilecek bilinçte olmalıdır. Bu noktada, proleter devrimin öznel öncülleri ve öznel faktörler olarak adlandırılan alana geçiyoruz. Eğer sözü edilen üç alana bu üç kriterle –üretimsel-teknolojik, sosyal-sınıfsal ve öznel-politik– yaklaşacak olursak, bu alanlar arasındaki farklılık çarpıcı biçimde gözle görülür hale gelecektir. Şüphesiz, insanlığın sosyalizme hazır oluşu sorununa, bugün yaptığımızdan çok daha soyut olarak üretimsel-teknolojik bakış açısından bakmaya alışık olduğumuz doğrudur. Eski kitaplarımıza ve hatta şu an daha eskimemiş olanlara dahi bakarsanız, kapitalizmin, 15 veya 20, 25 ya da 30 yıl önce çoktan ömrünü tamamladığı yolunda bütünüyle doğru bir değerlendirme bulursunuz.

Bununla anlatılmak istenen şey neydi? Şu: 25 yıl hatta daha uzun bir süre önce, kapitalist üretim tarzının yerini sosyalist üretim tarzının alması daha o zamanlar nesnel kazanımlar sunuyordu, yani insanlık kapitalizmde ürettiğinden daha fazlasını sosyalizmde üretebilirdi. Fakat 25-30 yıl önce bu halen, üretici güçlerin artık kapitalizm altında gelişme yeteneğinde olmadığı anlamına gelmiyordu. Biliyoruz ki dünyanın her tarafında, özellikle günümüze kadar karşılaştırmalı olarak dünyadaki önde gelen ekonomik ve mali rolü oynayan Avrupa'da, üretici güçler büyümeye devam etti. Ve şu an Avrupa'da üretici güçlerin büyümeye o ana kadar devam ettiği yılı saptayabiliyoruz: 1913 yılı. Bu şu anlama gelir; o yıla kadar kapitalizm üretici güçlerin gelişmesinin önüne mutlak değil göreli bir engel koydu. Teknolojik anlamda, Avrupa 1894'den 1913'e kadar eşi görülmemiş bir hızla ve güçle gelişti, daha açık söyleyelim, Avrupa emperyalist savaşı önceleyen 20 yıl boyunca ekonomik olarak zenginleşti. 1913'ten başlayarak –bunu olumlu anlamıyla söyleyebiliriz– kapitalizmin, onun üretici güçlerinin gelişimi, savaşın patlak vermesinden bir yıl önce bocalama noktasına geldi, çünkü üretici güçler, kapitalist mülkiyetin ve mülk edinmenin kapitalist biçiminin koyduğu sınırlara karşı hızla ilerlemişlerdi. Pazar bölünmüş, rekabet en şiddetli ölçüye ulaşmıştı ve bundan böyle kapitalist ülkeler, birbirlerini pazardan yalnızca mekanik araçlarla bertaraf etmenin yollarını arayabilirlerdi.

Avrupa'da üretici güçlerin gelişimine dur diyen savaş değildir, savaşın kendisi, kapitalist egemenlik koşulları altında Avrupa'da üretici güçlerin daha fazla gelişmesinin olanaksızlığından çıkmıştır. 1913 yılı, Avrupa ekonomisinin evrimindeki büyük bir dönemeç noktasına işaret eder. Savaş, yalnızca, kapitalizm koşullarında daha fazla ekonomik gelişimin tamamıyla olanaksız olmasından doğan krizi derinleştirici ve keskinleştirici bir biçimde davrandı. Bu bir bütün olarak Avrupa'da yaşandı. Sonuç olarak, eğer 1913'ten önce sosyalizmin kapitalizmden daha avantajlı olduğunu söy-

lemekte şartlı olarak haklıysak, bundan, 1913'ten beri, sosyalizm biricik ekonomik kurtuluş olanağını sunarken kapitalizmin çoktandır Avrupa'nın parçalanması ve mutlak bir tıkanıklık durumu anlamına geldiği sonucu çıkar. Bu, proleter devriminin ilk öncülüne göre görüşlerimizi daha da kesinleştirir.

İkinci öncül, işçi sınıfıdır. İktidarı elde edebilmek ve toplumu yeniden inşa edebilmek için ekonomik anlamda yeterince güçlü bir hale gelmelidir. Bu koşul bugün sağlanmış mıdır? Rus devrimimizin deneyiminden sonra bu sorunu ileri sürmek artık mümkün değildir, çünkü Ekim Devrimi bizim geri ülkemizde olmuştur. Ancak geçtiğimiz yıllarda, proletaryanın toplumsal gücünü dünya ölçeğinde az çok yeni bir yoldan ve çok daha kesin ve somut olarak değerlendirmeyi öğrendik. İktidarı almadan önce proletaryanın, nüfusun yüzde 75 ya da 90'ını oluşturmasını talep eden bu naif, sahte-Marksist görüşler tamamen çocukça görünüyorlar. Nüfusun çoğunluğunu köylülüğün oluşturduğu ülkelerde bile proletarya, iktidarın fethini başarabilmek için köylülüğe ulaşmanın yollarını bulabilir ve bulmalıdır. Bize kesin olarak yabancı olan şey, köylülüğe ilişkin her türden reformist oportünizmdir. Aynı zamanda, dogmatizm de bize daha az yabancı değildir. Tüm ülkelerdeki işçi sınıfı, köylü kitlelere, ezilen uluslara ve sömürge halklara giden bir yol bulunabilmesini sağlayacak ve bu şekilde çoğunluğu garantiye alabilecek derecede yeterince büyük bir ekonomik ve toplumsal rol oynamaktadır. Rus devrimi deneyiminden sonra, bu, bir spekülâsyon, bir hipotez, bir indirgeme değil, su götürmez bir gerçektir.

Ve son olarak üçüncü gereklilik: İşçi sınıfı altüst oluşa hazır olmalı ve bunu gerçekleştirme yeteneğinde olmalıdır. İşçi sınıfı yalnızca bunun için yeterince güçlü olmak zorunda değildir, aynı zamanda gücünün bilincinde olmalı ve bu gücünü kullanabilmelidir. Bugün onun öğelerini ayrıştırabiliriz ve ayrıştırmalıyız, bu öznel faktöre daha kesin bir biçimde eğilmeliyiz. Savaş sonrası yıllar boyunca, Avrupa'nın politik yaşamında gözledik ki, işçi sınıfı altüst oluşa hazırdır, öznel bir gayret anlamında hazırdır, azmi, ruhsal durumu, özverisi anlamında hazırdır, ancak hâlâ gerekli örgütsel liderlikten yoksundur. Sonuç olarak, sınıfın ruh hali ve örgütsel bilinçliliği her zaman çakışmıyor. Bizim devrimimiz, tarihsel faktörlerin istisnai bir bileşimi sayesinde, geri kalmış ülkemize, köylü kitleleri ile doğrudan bir ittifak içinde, iktidarın işçi sınıfının ellerine geçmesi fırsatını verdi. Partinin rolü hepimizin gözünde tümüyle açıktı ve bereket versin, bugün bu rol Batı Avrupa komünist partileri için de yeterince açıktır. Partinin rolünü dikkate almamak, devrimin katıksız nesnelliği ve otomatikman hazırlanışının muhtelif çeşitlerini koşul olarak getiren ve böylece devrimi belirsiz bir geleceğe havale eden sahte-Marksist nesnelciliğe düşmektir. Böylesi bir otomatizm bize yabancıdır. Bu, Menşevik, Sosyal demokrat bir dünya görüşüdür. İşçi sınıfının devrimci partisinin sunduğu bilinç faktörünün, öznel faktörün devasa rolünü kavramayı biliyoruz, bunu pratikte öğrendik ve diğerlerine öğretiyoruz.

Partimiz olmaksızın 1917 devrimi şüphesiz gerçekleşemezdi ve ülkemizin bütün kaderi tamamıyla farklı olurdu. Bir sömürge ülkesi olarak ot gibi yaşamak üzere bir kenara fırlatılır, dünyanın emperyalist güçleri tarafından yağmalanır ve bölüşülürdük. Bunun gerçekleşmeyişi, işçi sınıfımızın emsalsiz bir kılıçla, Komünist Partimizle silahlanmış oluşuyla tarihsel olarak garantilenmiştir. Savaş sonrası Avrupa'da bu gerçekleşmedi.

Üç gerekli öncülden ikisi hâlâ mevcuttur. Savaştan çok önceleri, sosyalizmin göreli üstünlükleri ve 1913'ten bu yana ve dahası savaştan sonra, sosyalizmin mutlak gerekliliği kanıtlanmıştı. Sosyalizmin başarısızlığı Avrupa'yı ekonomik olarak parçalamakta ve çürütmektedir. Bu bir olgudur. Avrupa'daki işçi sınıfı artık büyümeye devam edemez. Avrupa'nın kaderi, onun sınıf kaderi, ekonominin gelişimine paralel gitmekte ve bu gelişmeye denk düşmektedir. Avrupa ekonomisi, kaçınılmaz dalgalanmalarla, durgunluğa ve hatta parçalanmaya uğradığı ölçüde, toplumsal olarak gelişmesi sekteye uğrayan bir sınıf olarak işçi sınıfının sayısal artışı o ölçüde son bulur ve işsizlikten, yedek emek ordusunun korkunç kabarışından o ölçüde zarar görür. Savaş, işçi sınıfını devrimci anlamda tepeden tırnağa canlandırdı. İşçi sınıfı, toplumsal ağırlığından ötürü, savaştan önce devrimi gerçekleştirme yeteneğinde miydi? Neden yoksundu? Kendi gücünün bilincinden yoksundu. Gücü, Avrupa'da neredeyse alttan alta, sanayinin büyümesi ile birlikte otomatik olarak artmıştı. Savaş işçi sınıfını sarstı. Bu korkunç ve kanlı kargaşa nedeniyle, Avrupa'nın tüm işçi sınıfını, savaşın bitmesinin hemen ardından devrimci bir ruh hali sarıp sarmaladı. Sonuç olarak, öznel faktörlerden biri, bu dünyayı değiştirme isteği, halihazırda mevcuttu. Olmayan şey neydi? Parti; işçi sınıfının zafere ulaşmasında ona önderlik edebilme yeteneğindeki bir parti.

Şimdi ülkemizde ve dışarıda devrim olaylarının nasıl geliştiğine bir bakalım. 1917'de Rusya'da Şubat-Mart devrimini yaşadık ve dokuz ay sonra da Ekimi. Devrimci parti işçi sınıfına ve yoksul köylülüğe zaferi garantiliyordu. 1918'de Almanya'da devrim; tepedeki değişimlerin eşliğinde işçi sınıfı ileri atılmaya çabaladı ve tekrar tekrar püskürtüldü. Almanya'daki proleter devrim zafere yol açmadı. 1919'da Macar devriminin patlak verişi: Dayandığı zemin çok dardı ve parti çok zayıftı. Devrim 1919'da birkaç ay içinde ezildi. 1920 ile birlikte durum çoktan değişmişti ve halen çok daha keskin olarak değişmeye devam ediyor.

Fransa'daki tarihi gün; 1 Mayıs 1920. Bu gün, burjuvazi ve proletarya arasındaki güç dengelerinde gerçekleşen keskin bir dönüm noktasına işaret ediyor. Fransız proletaryası bütünüyle devrimci bir ruh hali içindeydi, ancak zaferi çok hafife almıştı. Bu devrimci ruh, kapitalizmin önceki barışçıl ve organik gelişimi döneminde olgunlaşan örgütler ve parti tarafından yatıştırıldı. 1 Mayıs 1920'de Fransız proletaryası genel grev ilân etti. Bu, onun Fransız burjuvazisiyle ilk büyük çatışması olmalıydı.

Tüm burjuva Fransa titredi. Siperlerden henüz çıkmış olan proletarya Fransa'nın yüreğine korku saldı. Fakat eski Sosyalist Parti, devrimci işçi sınıfına karşı koymayı göze alamayan ve genel grev çağrısı yayınlayan eski Sosyal Demokratlar, aynı zamanda onu boşa çıkarmak için ellerinden geleni yaptılar; öte yandan, devrimci unsurlar, Komünistler, çok zayıf, çok dağınık ve çok deneyimsizdiler. 1 Mayıs grevi başarısızlığa uğradı. Ve eğer 1920'nin Fransız gazetelerini gözden geçirirseniz, başyazı ve makalelerde burjuvazinin direncinde çabuk ve kesin bir iyileşmenin olduğunu görürsünüz. Burjuvazi kendi kararlılığını duyumsar duyumsamaz, devlet aygıtını kendi ellerinde topladı ve devrim tehdidine ve proletaryanın taleplerine gittikçe azalan bir ilgi göstermeye başladı.

Aynı yıl, 1920 Ağustosunda, daha yakınlarımızda, güç dengesinde devrim lehine olmayan bir değişikliğe neden olan bir olay yaşadık. Bu, Varşova önlerindeki yenilgimizdi. Ki uluslararası açıdan bu yenilgi, işçi sınıfının çoğunluğunun güvenine

sahip olan güçlü bir devrimci partinin olmayışından ötürü, o dönemde Almanya ve Polonya'daki devrimci hareketlerin zafer kazanma yeteneğinde olmamasıyla sıkı sıkıya bağlı bir yenilgidir.

Bir ay sonra, Eylül 1920'de İtalya'da büyük harekete tanık olduk. Tam olarak 1920 sonbaharında İtalyan proletaryası savaş sonrasında huzursuzluğunun en üst noktasına ulaştı. İmalâthaneler, atölye ve işletmeler, demiryolları ve madenler ele geçirildi. Devlet altüst edildi, burjuvazi fiilen yere serildi, belkemiği neredeyse kırılmıştı. Öyle görülüyordu ki, yalnızca bir adım daha ileri atılması gerekiyordu ve İtalyan işçi sınıfı iktidarı fethedecekti. Fakat o anda, parti, önceki dönemde ortaya çıkan aynı Sosyalist Parti, biçimsel olarak Üçüncü Enternasyonal'e katılmış olmasına rağmen ruhu ve kökleri hâlâ önceki dönemde, yani İkinci Enternasyonal'de yatan bu parti, iktidarın ele geçirilişinden ve iç savaştan duyduğu korkuyla geri çekilerek işçi sınıfını açıkta bıraktı. Burjuvazinin en kararlı kanadı, faşizm kılığına, polis ve orduda hâlâ güçlü kalan ne varsa onların kılığına bürünerek, proletarya üzerine saldırı başlattı. Proletarya paramparça oldu.

Proletaryanın Eylüldeki yenilgisinden sonra, İtalya'da güç dengelerinde çok daha şiddetli bir kayma gözlüyoruz. Burjuvazi kendisine şunu söylüyordu: "İşte sen böyle bir adamsın. Proletaryayı ileri sürersin ama iktidarı alma ruhundan yoksunsun." Ve faşist müfrezeleri öne itti.

Birkaç ay içinde, 1921 Martıyla birlikte, Almanya'nın yaşamındaki son zamanların en önemli olayına tanıklık ettik, ünlü Mart olaylarına. Burada sınıf ile parti arasında taban tabana zıt yönde gelişen bir denk düşmeme durumuyla karşı karşıyayız. İtalya'da, Eylülde, işçi sınıfı kavganın en önünde gidiyordu. Parti korkuyla geri çekilmişti. Almanya'da işçi sınıfı kavganın en önünde gitmişti. 1918'de, 1919 ve 1920 boyunca savaşmıştı. Fakat çabaları ve fedakârlıkları zaferle taçlandırılmadı, çünkü başında yeterince güçlü, deneyimli ve kaynaşmış bir parti yoktu. Bunun yerine başında, savaş döneminden sonra ikinci kez burjuvazinin koruyuculuğunu yapan bir başka parti vardı. Ve şimdi 1921'de Alman Komünist Partisi, burjuvazinin, konumunu nasıl güçlendirdiğini görerek, burjuvazinin yolunu bir saldırıyla, bir yumrukla kesmek için kahramanca bir girişimde bulunmak istedi ve ileri atıldı. Fakat işçi sınıfı onu desteklemedi. Niçin? Çünkü işçi sınıfı henüz partiye güvenmeyi öğrenmemişti. İç savaşta yaşadığı deneyim ona 1919-1920 döneminde yalnızca yenilgi getirirken, henüz bu partiyi tam olarak tanımıyordu.

Ve böylece Mart 1921'de Komünist Enternasyonal'i şunu söylemeye iten bir durum ortaya çıktı: Partilerle sınıflar arasındaki ilişki, Avrupa'nın tüm ülkelerindeki Komünist Partilerle işçi sınıfı arasındaki ilişki, doğrudan bir saldırı için, iktidarın alınması doğrultusunda doğrudan mücadele vermek için hâlâ olgun değildir. Komünist safların iki anlamda özenli bir eğitimiyle ilerlemek gereklidir: İlkin, bu safları birleştirmek ve çelikleştirmek anlamında ve ikincisi, işçi sınıfının ezici bir çoğunluğunun güvenini kazanma anlamında. Bu, Almanya'daki Mart olayları tazeliğini hâlâ korurken Üçüncü Enternasyonal tarafından geliştirilen bir slogandı.

Ve devamında yoldaşlar, Mart ayından sonra, 1921'in başından sonra ve 1922 boyunca yüzeysel de olsa, Avrupa'daki burjuva hükümetlerin güçlenmesi sürecini, aşırı sağ kanadın güçlenmesini gözlemledik. Fransa'da Poincaré önderliğindeki Ulusal Blok halen iktidardadır. Fakat Poincaré Fransa'da, yani Ulusal Blok içinde, bir "sol-

cu" olarak düşünülüyor ve kararan ufukta Tardieu'nun daha gerici, daha emperyalist yeni bir kabinesi görülüyor. İngiltere'de Lloyd George'un, pasifist vaazlar ve atasözleri stokuyla, bu emperyalistin hükümeti, yerini Bonar Law'un tamamıyla muhafazakâr, açıkça emperyalist kabinesine bırakmıştır. Almanya'da koalisyon hükümeti, yani Sosyal Demokratların karıştığı hükümet, yerini, Kuno'nun bariz burjuva hükümetine bırakmıştı ve son olarak İtalya'da iktidarın Mussolini tarafından alınışını görüyoruz, karşı-devrimci yumruğun çıplak yönetimi. Ekonomik alanda, kapitalizm proletaryaya saldırı halindedir. Avrupa'nın tüm ülkelerinde işçiler, daha dün sahip oldukları ücret düzeylerini ve savaşın son döneminde ya da ondan sonra yasal olarak bu hakkı kazandıkları ülkelerde 8 saatlik işgününü savunmak zorunda kalıyorlar ve her zaman başarıya ulaşmıyorlar. Genel durum budur. Açıkçası, devrimci gelişim, yani 1917 ile başlayan proletaryanın iktidar mücadelesi, tekdüze ve sürekli yükselen bir eğri izlemiyor.

Bu eğride bir kopuş oldu. Yoldaşlar, işçi sınıfının bugün içinden geçmekte olduğu durumu daha açıkça tasvir etmek için bir analojinin yardımına başvurmak yersiz olmayabilir. Analoji –tarihsel karşılaştırma ve yan yana koyma– tehlikeli bir araçtır, çünkü insanlar sık sık bir analojiden verebileceğinden fazlasını çıkarmaya çalışırlar. Ancak belli sınırlar içinde örnekleme amacıyla kullanıldığında, analoji yararlıdır. Devrimimize 1905'te, Rus-Japon Savaşından sonra başladık. Daha o zamanlar olayların mantığı gereğince iktidara doğru sürükleniyorduk. 1905 ve 1906, tıkanıklık ve iki Duma getirdi; 1907, Haziranın 3'ünü ve hükümet darbesini –neredeyse hiçbir direnişle karşılaşmayan, gericiliğin ilk zaferlerini– getirdi ve devrim geriye yuvarlandı. 1908 ve 1909 zaten gericiliğin kara yıllarıydı ve sonra 1910-1911 ile yalnızca tedricen başlayan bir yükseliş vardı ki, hemen ardından bu da savaşla keşişti. 1917 Martında burjuva demokrasisinin zaferi geldi; Ekimde işçi ve köylülerin zaferi. Bu şekilde –12 yıllık bir zaman aralığıyla ayrılmış– iki kilit noktamız var: 1905 ve 1917. Bu on iki yıl devrimci anlamda kopuk bir eğri sunar; önce gerileyen sonra yükselen.

Uluslararası bağlamda, ilkin ve her şeyden önce Avrupa'ya ilişkin olarak şimdi benzer bir şeyle karşı karşıyayız. 1917 ve 1918'de zafer olasıydı fakat biz onu elde edemedik; temel koşul mevcut değildi, güçlü bir Komünist Parti. Proletarya, kendi Komünist Partisini tuğla tuğla inşa etmeye başlarken burjuvazi, politik ve askeri-polis mevzilerinin büyük bir kısmını yeniden oluşturmayı başardı, ancak ekonomik mevzilerini değil. Başlangıç aşamasında bu Komünist Parti, Almanya'da Mart 1921'de olduğu gibi cüretkâr bir ileri atılımla, kaybolan fırsatları telâfi etmeye girişti ve parmaklarını yaktı. Enternasyonal buradan bir uyarı çıkardı: "İşçileri açık bir devrimci saldırıya çağırmaya kalkışmadan önce işçi sınıfının çoğunluğunun güvenini kazanmak zorundasınız." Bu, Üçüncü Kongrenin dersi idi. Bir buçuk yıl sonra Dördüncü Dünya Kongresi toplandı.

En genel yaklaşımı ortaya koymak için şunu söylemek gerekiyor; Dördüncü Kongrenin toplandığı dönemde, Enternasyonal'in "Bugün açık saldırı çanları artık çalmıştır" diyebileceği bağlamda bir dönüm noktasına henüz ulaşılmamıştır. Dördüncü Kongre, Üçüncü Kongrenin çalışmalarını geliştirdi, derinleştirdi, doğruladı, daha da kesinleşmesine hizmet etti ve bu çalışmanın temel olarak doğru olduğu konusunda fikir birliğine varıldı.

1908-09'da, zamanın çok daha dar bir arenasında, Rusya'da işçi sınıfında egemen olan ruh hali anlamında –sonraki muzaffer Stolypinizm ve Rasputinizm anlamında olduğu kadar, işçi sınıfının ileri saflarının parçalanışı anlamında da– devrimci dalganın en geri düzeye çekilişini yaşadığımızı söylemiştim. Geriye illegal bir çekirdek olarak kalan şey, bir bütün olarak işçi sınıfıyla karşılaştırıldığında korkunç ölçüde küçüktü. En iyi unsurlar cezaevlerinde, kamplarda, kürek cezasında ya da sürgündeydi. 1908-09, devrimci hareketin en düşük noktasıydı. Sonra tedrici bir yükseliş geldi. Geçtiğimiz iki yıl ve kısmen bugün için doğrudur ki, su götürmez bir şekilde 1908 ve 1909'a benzer bir dönemden, yani doğrudan ve açık devrimci mücadelenin en düşük noktasından geçmekteyiz.

Başka bir benzerlik daha var. 3 Haziran 1907'de karşı-devrim, ülkede neredeyse hiçbir direnişle karşılaşmadan parlamenter arenada bir zafer (Stolypin'in darbesi) kazandı. Ve 1907'nin sonlarına doğru bir başka korkunç darbe geldi; sınai kriz. Bu işçi sınıfı üzerinde ne gibi etkilere yol açtı? İşçileri mücadeleye sürükledi mi? Hayır. 1905'te, 1906'da ve 1907'nin ilk yarısında işçi sınıfı zaten enerjisini ve en iyi unsurlarını açık mücadeleye sunmuştu. Yenilgiye uğradı ve hemen yenilginin ardından –proletaryanın ekonomik ve üretici rolünü zayıflatan, konumunu daha da kararsızlaştıran– ticari-sınai kriz geldi. Bu kriz proletaryayı hem politik hem de devrimci anlamda zayıflattı. Ancak 1909-10'da başlayan ve işçileri fabrika ve işletmelerde tekrar birleştiren ticari ve sınai yükseliş, işçilere tekrar güven aşıladı, partimize büyük bir destek zemini oluşturdu ve devrime ileri doğru bir itilim verdi.

Bu noktada da belli bir analoji kurabileceğimizi söylüyorum. 1921 baharında proletarya, Fransa'da 1 Mayıs 1920; İtalya'da Eylül 1920, Almanya'da 1919 ve 1920 boyunca ve özellikle 1921'in Mart günlerindeki yenilgilere uğradı. Fakat tam da bu anda, 1921 baharında, Amerika ve Japonya'da korkunç bir ticari kriz patlak verdi ve 1921'in geri kalan kısmında Avrupa'ya sıçradı. İşsizlik, duyulmamış oranlarda gelişti, özellikle sizin de bildiğiniz gibi İngiltere'de. Proletaryanın konumunun sağlamlığı, kayıplar ve çoktan beri katlandığı hayal kırıklıklarından sonra daha da aşağıya düştü. Bu, işçi sınıfını güçlendirmedi, tersine verili kriz koşullarında daha da zayıflattı. Bu yıl boyunca ve geçen yılın sonundan itibaren belli bir sınai canlanışın işaretleri mevcuttu. Avrupa'da küçük bir eşitsiz kıpırdanış olarak kalırken, Amerika'da gerçek bir yükseliş düzeyine ulaştı. Böylece burada da açık bir kitle hareketinin canlanışı için ilk itilim, özellikle Fransa'da, ekonomik konjonktürdeki belli bir iyileşmeden kaynaklandı.

Fakat burada, yoldaşlar, analoji son buluyor. 1909 ve 1910'da ülkemizdeki ve bütün savaş öncesi dünyadaki sınai yükseliş, 1913'e kadar süren ve üretici güçlerin henüz kapitalizmin sınırlarına kadar ilerlemediği bir dönemde ortaya çıkan, gürbüz ve güçlü bir yükselişti ve büyük emperyalist boğazlaşmaya yol açtı.

Geçtiğimiz yılın sonunda başlayan sınai canlanma, yalnızca Avrupa ekonomisinin veremli vücudunun ateşindeki bir değişikliği belirtiyor. Avrupa ekonomisi büyümüyor, tersine parçalanıyor; sadece birkaç ülkede aynı seviyede kalmaya devam ediyor. Avrupa ülkelerinin en zengini, ada İngiltere'si, savaş öncesine göre en azından üçte ya da dörtte bir ölçüde daha az bir ulusal gelire sahip. Bildiğiniz gibi savaşa pazar fethetmek için katılmışlardı. En azından dörtte bir ya da üçte bir oranında fakirleşerek savaştan çıktılar. Bu yılki iyileşme asgaridir. Sosyal Demokrasinin

etkisindeki gerileme ve Komünist partilerin Sosyal Demokratların aleyhine büyümesi bunun en kesin göstergesidir. Çok iyi bilindiği gibi sosyal reformizm varoluşunu, burjuvazinin bir zamanlar işçi sınıfının en yüksek düzeyde kalifiye katmanlarının konumunu iyileştirme olanağına sahip olmasına borçluydu. Olayların mantığı gereği, Scheidemann ve ona bağlı hiçbir şey bu olmaksızın mümkün olmazdı, çünkü Scheidemann her şeyden önce basit bir ideolojik eğilimi değil, ekonomik ve toplumsal öncüllerden ileri gelen bir eğilimi ifade ediyordu. Bu, kapitalizmin güçlü ve gürbüz oluşundan ve işçi sınıfının en azından üst katmanlarının şartlarını iyileştirme olanağına sahip oluşundan çıkar sağlayan bir işçi aristokrasisine işaret eder. 1909'dan 1913'e kadarki savaş öncesi yıllarda, Sosyal Demokrasinin içinde ve sendikalarda bürokrasinin en güçlü gelişimine ve işçi sınıfının tepesindeki çevrelerde reformizmin ve savaşın patlak verişinde İkinci Enternasyonal'in o muazzam felâketine yol açan milliyetçiliğin en sıkı biçimde yerleşmesine tanık olmamızın nedeni tam da bu noktadadır.

Ve şimdi yoldaşlar, Avrupa'daki durumun özünü, burjuvazinin artık işçi sınıfının zirvesindekileri semirtme olanağına sahip olmaması karakterize ediyor, çünkü burjuvazi bugün işçi sınıfının bütününü sözcüğün kapitalist anlamıyla "normal" olarak dahi besleyemiyor. İşçi sınıfının yaşam standartlarının düşüşü, bugün Avrupa ekonomisinin gerilemesiyle aynı türden bir yasadır. Süreç 1913'te başladı, savaş bu sürece yüzeysel bir takım değişiklikler kattı: Savaştan sonra bu süreç müstesna bir gaddarlıkla açığa çıkmıştır. Ekonomik konjonktürün yüzeysel salınımları bu olguyu değiştirmez. İçinde bulunduğumuz dönemle savaş öncesi dönem arasındaki birincil ve temel farklılık budur.

Fakat ikinci bir fark da var ki, bu, Sovyet Rusya'nın devrimci bir faktör olarak varoluşudur. Bir üçüncü fark daha var: Merkezi bir Uluslararası Komünist Partinin varlığı.

Ve şunu gözlüyoruz ki yoldaşlar; burjuvazinin proletarya üzerinde birbiri ardına yüzeysel zaferler kazanmasıyla tam aynı anda Komünist Partinin büyümesi, güçlenmesi ve sistematik gelişimi engellenmiyor tersine ilerliyor. Ve işte içinde bulunduğumuz dönemle 1905-1917 dönemi arasındaki en önemli ve temel farklılık burada yatmaktadır.

Söylediklerim gördüğünüz gibi öncelikle Avrupa'ya ilişkindir. Bunu bütünüyle Amerika'ya uygulamak yanlış olacaktır. Amerika'da da sosyalizm kapitalizmden daha üstündür, hatta şöyle söylemek daha doğru olur; özellikle Amerika'da sosyalizm kapitalizmden çok daha üstün olacaktır. Diğer bir deyişle, bugünkü Amerikan üretici güçleri kolektivizm ilkeleri gereğince örgütlenmiş olsaydı, bunu ekonominin muazzam bir gelişimi takip ederdi.

Fakat Amerika'ya ilişkin olarak, Avrupa bağlamında gerçekten söyleyebildiğimiz gibi, kapitalizmin çoktandır ekonomik gelişimin kesintisini sergilediğini söylemek yanlış olacaktır. Avrupa çürüyor, Amerika serpiliyor. Savaş sonrasının ilk yıllarında ya da daha doğrusu ilk aylarında, ilk yirmi ayda, Amerika'nın genel olarak Avrupa pazarını özel olarak da savaş pazarını kullanıp sömürmesinden dolayı, Avrupa'nın ekonomik çöküşü sayesinde Amerika'nın derhal altının oyulacağı görünebilirdi. Bu pazar pörsüdü ve kurudu, desteklerinden birinden yoksun bırakılan Amerikan sanayisinin korkunç Babil Kulesi eğilmeye ve bütünüyle çökmeye yüz tuttu. Fakat Ameri-

ka, önceki faaliyet alanını oluşturan Avrupa pazarını kaybederken (100 milyonluk kendi zengin iç pazarını sömürmeye ek olarak), belli Avrupa ülkelerinin –Almanya'nın ve hatırı sayılır ölçüde Britanya'nın– pazarlarını su götürmez bir şekilde ele geçirdi ve geçirmektedir. Ve 1921-1922'de şunu görüyoruz; Amerikan ekonomisi, Avrupa yalnızca bunun belirsiz ve zayıf yankılarını yaşadığı bir zamanda, gerçek bir ticari ve sınai yükselişten geçmektedir.

Sonuç olarak Amerika'da üretici güçler halen kapitalizm altında gelişmektedir, şüphesiz sosyalizmde gelişebileceğinden çok daha yavaş bir şekilde, ancak yine de gelişiyor. Bunun ne kadar daha süreceği başka bir sorundur. Amerikan işçi sınıfı ekonomik ve toplumsal gücü itibarıyla şüphesiz devlet iktidarının fethi için tamamıyla olgunlaşmıştır, ancak politik ve örgütsel geleneği açısından Avrupa işçi sınıfına göre karşılaştırılmaz ölçüde iktidarın fethinden uzaktır. Bizim gücümüz –Komünist Enternasyonal'in gücü– Amerika'da halen çok zayıftır. Ve eğer Avrupa'da muzaffer bir proleter devrimin mi, yoksa Amerika'da güçlü bir Komünist Partinin oluşturulmasının mı daha önce gerçekleşeceği sorulsaydı (doğal olarak bu, sorunun yalnızca farazi bir konuluşudur), bu durumda şu an eldeki tüm olguların ışığında (ve doğal olarak her türden yeni olgunun ortaya çıkması mümkündür, sözgelimi Amerika ve Japonya arasındaki bir savaş gibi; ki savaş, Yoldaşlar, tarihin büyük bir lokomotifidir), eğer şu anki durum ileriye doğru mantıksal gelişimi içinde ele alınacak olursa, Amerika'da güçlü bir Komünist Partinin doğup gelişmesinden önce Avrupa'da proletaryanın iktidarı fethetme şansının çok daha fazla olacağını ileri sürerdim.[4] Bir başka deyişle, tıpkı Ekim 1917'de devrimci işçi sınıfının zaferinin, Komünist Enternasyonal'in oluşumunun ve Avrupa'daki Komünist partilerin büyümesinin öncülü olması gibi, proletaryanın Avrupa'nın en önemli ülkelerindeki zaferi de büyük bir olasılıkla Amerika'daki ani devrimci gelişmelerin öncülü olacaktır. Bu iki alan arasındaki farklılık, Avrupa'nın parçalanışını sömüren Amerika'da ekonomik ilerleme halen yürürlükteyken, Avrupa'da artık üretici olarak büyüyemeyen (çünkü büyüme alanı kalmamıştır), ancak Komünist Partinin gelişimini bekleyen proletaryanın yanı sıra ekonominin çürümekte ve gerilemekte oluşunda yatmaktadır.

Üçüncü alan, sömürgeleri kapsamaktadır. Kendiliğinden anlaşılabilir ki, sömürgeler –Asya ve Afrika'nın (bir birlik olarak bahsediyorum) Avrupa'ya benzer biçimde en büyük türden tedrici gelişmeler içeriyor olması olgusuna rağmen– yalıtık ve bağımsız olarak ele alındıklarında proleter devrim için kesinlikle hazır değildirler. Yalıtık olarak ele alırsak sömürgelerde kapitalizm ekonomik gelişim açısından halen büyük olanaklara sahiptir. Fakat sömürgeler metropol merkezlere aittirler ve kaderleri sıkı sıkıya Avrupa metropol merkezlerinin kaderine bağlıdır.

Sömürgelerde büyüyen ulusal devrimci hareketleri gözlemlemekteyiz. Komünistler orada yalnızca köylülük arasında yerleşen küçük çekirdekler olarak görünüyorlar. Onun için sömürgelerde öncelikle küçük-burjuva ve burjuva ulusal hareketler söz

---

[4] Troçki, bu olası "devrimlerin sırası" tahminini 1930'da şunları yazana kadar korumuştu: "Birleşik Devletlerin devrimci öncelikler sıralamasında sonuncu olacağı, proleter devrimine ancak Avrupa ve Asya ülkelerinden sonra ulaşmaya mahkûm olacağı hiçbir şekilde sürekli olarak kanıtlanamaz. Bu sıranın değişeceği ve Birleşik Devletler'deki gelişim temposunun muazzam ölçüde hızlanacağı bir durum, bir güç kombinasyonu olasıdır. Ancak bu, hazırlanmanın bir zorunluluk olduğu anlamına gelir." (bak. *The Militant*, 10 Mayıs 1930)

konusudur. Eğer sömürgelerin sosyalist ve komünist gelişiminin geleceğine ilişkin soru soracak olsaydınız, bu durumda bu sorunun yalıtık bir biçimde ele alınıp ortaya koyulamayacağını söylerdim. Şüphesiz proletaryanın Avrupa'daki zaferinden sonra, bu sömürgeler kültürel, ekonomik ve Avrupa tarafından uygulanan diğer her türden etkilenimin arenası haline geleceklerdir. Ancak bu nedenle, sömürgeler her şeyden önce kendi devrimci rollerini Avrupa proletaryasının rolü ile paralel bir biçimde oynayacaklardır. Bu bağlantı konusunda Avrupa proletaryası, özellikle Fransa ve ilk elde Britanya proletaryası, çok az şey yapıyorlar. Sosyalist ve komünist düşüncelerin etkisinin büyümesi, sömürgelerin emekçi kitlelerinin kurtuluşu, milliyetçi partilerin etkisinin zayıflaması, ne bu yerli komünist çekirdeklerin rolü tarafından garantiye alınabilir ne de bunların rolü sömürgelerin kurtuluşu için metropol merkezlerin proletaryasının vereceği mücadele kadar etkili olur. Ancak bu yolla metropol merkezlerin proletaryası sömürgelere biri ezen, diğeri dost olan iki Avrupa ulusun varolduğunu gösterecektir, ancak bu yolla proletarya sömürgeleri daha ileri itebilir ki bu, emperyalizmin yapısını çökertecek ve böylece proleter dava için devrimci bir hizmeti yerine getirecektir.

Yoldaşlar son zamanlara dek Avrupa ve Amerika arasında yeterince ayrım yapmayı başaramadık. Ve komünizmin Amerika'daki gelişiminin yavaşlığı, Avrupa'da söz konusu olan devrimin Amerika'yı beklemek zorunda olduğu sonucuna kadar uzanan çeşitli karamsar düşüncelere esin kaynağı olabildi. Hiç de değil!

Avrupa bekleyemez. Farklı bir şekilde ortaya koyalım; eğer Avrupa'daki devrim birkaç onyıl için geri plana itilirse, bu bir kültürel güç olarak genelde Avrupa'nın bir tarafa bırakılması anlamına gelecektir. Hepinizin bildiği gibi bugün Avrupa'da moda olan felsefe Spengler'inkidir, yani gerileyen Avrupa'nın felsefesi. Kendi yolunda bu, burjuvazinin saflarındaki doğru bir sınıf önsezisidir. Avrupa burjuvazisi ile yer değiştirecek ve iktidarı kendi ellerine alarak kullanacak olan proletaryayı göz ardı ederek Avrupa'nın gerileyişinden bahsediyorlar. Şüphesiz eğer bu gerçekten olursa, o zaman bunun kaçınılmaz sonucu, eğer bir gerileme değilse, Avrupa'nın uzatılmış bir ekonomik ve kültürel çürümesi olacaktır ve devamında bir süre geçtikten sonra Amerika devrimi gelecek ve Avrupa'yı yedeğinde çekecektir. Fakat böylesi bir tahmin için ciddi bir zemin yoktur, bu, zaman diliminden bakıldığında karamsardır. Emin olun, zaman dilimleriyle ilgili spekülasyonlar tamamen güvenilmezdir ve her zaman için ciddi değildir, ancak söylemek isterim ki, 1917 yılı –Avrupa'daki yeni bir devrimci dönemin başlangıcı– ile Batı Avrupa'da büyük zaferler arasında, bizim 1905'imiz ile 1917'miz arasında geçenden çok daha fazla bir sürenin geçmesi gerektiği şeklinde bir düşünce için herhangi bir neden yoktur. Bizim ülkemizde devrimin başlamasından, ilk deneyimden zafere kadar on iki yıl geçmişti. Şüphesiz ki, 1917 ile Avrupa'daki ilk büyük ve kalıcı devrimin zaferi arasında ne kadar zaman geçeceğini bilmiyoruz. Ancak on iki yıldan az bir sürenin geçebilmesi olasılığı da dışlanmamıştır.

Her şeyden önce, bugünün en büyük üstünlüğü, Sovyet Rusya'nın ve Komünist Enternasyonal'in, devrimci öncünün merkezi örgütünün varlığında ve bununla sıkı sıkıya bağlı olarak çeşitli ülkelerde Komünist partilerin sistematik örgütsel güçlenmeleri olgusunda yatmaktadır. Bu güçlenme her zaman sayısal büyümeyi ifade etmez. Doğal olarak 1919-20'de, proletaryanın ilk umutları halen canlılığını koruyorken, Komünist partilerin safları –her büyük çalkantılı durumda olduğu gibi–

akına uğramış ve Komünist örgütler kararsız öğelerle dolu hale gelmişti. Bu öğelerin bir kısmı bugün geri çekilmişlerdir, ancak çelikleşmesi anlamında, daha yüksek bir ideolojik netlik anlamında, uluslararası merkezileşme ve uluslararası bağlar anlamında partinin büyümesinde bir kesinti olmamıştır.

Bu büyüme inkâr edilemez bir büyümedir ve ifadesini, Dördüncü Kongrenin, Yürütme Komitesi seçmesiyle, ilk kez, federatif ilkeler temelinde değil, çeşitli partilerin seçilmiş temsilcileri temelinde değil, Dördüncü Kongrenin bizzat kendisi tarafından seçilmiş bir yapı olarak merkezi bir organ oluşturması olgusunda olduğu kadar Dördüncü Dünya Kongresinin –proletaryanın tarihinde ilk kez– uluslararası bir programı kaleme almaya dönük bir girişimde bulunması olgusunda da bulmaktadır. Ve bu Yürütme Komitesi bir sonraki kongreye kadar Komünist Enternasyonal'in kaderinden sorumlu tutulmuştur.

Komünist Enternasyonal, Dördüncü Kongreden sonra sıkı sıkıya birbirleriyle ilişkili iki görevle karşı karşıya kalmıştır. İlk görev, sol kanadı aracılığıyla köklerini Komünist Enternasyonal'e salarak devrimci gelişimin uzatmalı karakterinden faydalanmaya çalışan burjuvazinin ardı arkası kesilmeyen, ısrarlı girişimlerini ifade eden Merkezci eğilimlere karşı mücadeleyi sürdürmektir. Komünist Enternasyonal içinde Merkezciliğe karşı mücadele ve bu dünya partisinin daha da arındırılması; ilk görev budur. İkinci görev, işçi sınıfının ezici çoğunluğu üzerinde etkiye sahip olma mücadelesidir.

Bu iki sorun, özellikle, iki fraksiyon tarafından –Merkez ve Sol– temsil edilir halde Kongreye gelen Fransız partimizle bağlantılı olarak, Üçüncü Kongrede çok keskin biçimde su yüzüne çıkmıştı. 1920 olaylarını takiben İtalyan partimiz bölündü. 1921'in yazıyla birlikte Serrati'nin önderlik ettiği Maksimalist olarak adlandırılan İtalyan merkezi, artık kongremizde (Üçüncü Kongre) temsil edilmiyordu ve Enternasyonal'den kovuldukları açıklanmıştı. Fransız partisinde bu aynı iki eğilim Dördüncü Kongrenin arifesinde belirgin hale geldi. İtalyan ve Fransız hareketleri arasındaki birçok konudaki paralelliğe öncelikle dikkat çekilmişti. Ve burada olgunun en büyük semptomatik önemi yatıyor: Genel olarak Avrupa'da olduğu gibi –ki buna daha önce işaret etmiştim– İtalya'da da karşı-devrimin zaferine rağmen, özellikle, Komünizmin en kötü yenilgiyi tattığı İtalya'da, parçalanmayı değil, Enternasyonal'den uzaklaşmayı değil, tersine, Komünist Enternasyonal'e doğru yeni bir itilimi gözlemliyoruz. Kovduğumuz (ki gerçekten haince davranışından ötürü bu doğru idi) Serrati'nin önderlik ettiği Maksimalistler, 1920 Eylül hareketiyle reformistlerle kopan bu Maksimalistler, Dördüncü Kongrenin arifesinde Komünist Enternasyonal'in kapılarını çalmaya başladılar. Bu ne anlama geliyor? Bu, proleter öncünün bir kesimi tarafından sola doğru yeni bir devrimci itilim anlamına gelir.

Fransız Merkezcilerin, İtalyan Maksimalistlerinin tuttuğu yolu tekrarlayacaklarına, yani aramızda bir bölünme olacağına dair birçok işaret vardı. En sonunda Sol Kanadın ağır basmış olacağı düşüncesiyle böylesine bir sonuca bile şüphesiz razı olmuş olacaktık. Buna rağmen, Cachin ve Frossard'ın başlarında bulunduğu Fransız Merkezciler, Moskova ile ayrıştıktan sonra pişmanlıkla başları önde Moskova'ya gelen İtalyan Maksimalistlerinin deneyimlerinden bir şeyler öğrenmişlerdi. Hepiniz, Dördüncü Kongrenin Fransız partisi konusunda benimsediği kararlar hakkında bilgilenmelisiniz. Bu kararlar, kendi başlarına, özellikle Fransa'nın ve onun eski Sosyalist

Partisinin ahlâk ve görenekleri dikkate alınırsa, tamamen Drakonvaridirler. Tüm burjuva kurumlarından tam bir kopuş talebi, bizim açımızdan doğruluğu aşikar görünen bir şeydir. Ancak yüzlerce Komünist Parti üyesinin Mason tipi localara, insan haklarının savunusunu hedefleyen burjuva demokratik birliklere vb. üye olduğu Fransa'da, burjuvaziden tam bir kopuş, tüm masonların ve benzerlerinin ihracı talebi, parti hayatında bütünüyle bir altüst oluş anlamına geliyor.

Kongrede Fransız partisine yönelik olarak, parlamento, belediye meclisleri, Kanton meclisleri vb. için yapılan tüm seçimlerde adayların onda dokuzunun doğrudan işyerleri ve çiftliklerden, işçiler ve köylüler arasından seçilmiş olması talebini benimsedik. Tüm bir entelektüeller, hukukçular ve kariyeristler sürüsünün, bir himaye kokusu ve her şeyden öte bir iktidar umudu kokusu alır almaz çeşitli partilerin kapısına üşüştüğü bir ülkede, Fransız partisinin verili koşullarından haberdar olanlar, işçi ve köylüleri doğrudan işyerleri ve çiftliklerden seçimlerdeki adayların onda-dokuzuna yükseltme talebinin Fransız partisinin yaşamında olabilecek en büyük ani değişiklik anlamına geldiğini anlayacaklardır. Sayıca neredeyse Merkez kadar güçlü olan Sol Kanat bundan yanadır. Merkez büyük oranda bocalamıştır.

Bu sorunun çok hassas bir sorun olduğunu ve bizim Moskova işi çizmelerimizin oldukça duyarlı bir nasıra bastığını anladık ve Moskova'nın sıkıştırmalarına Paris'in nasıl bir tepkide bulunacağını beklemeye başladık. Son gelen telgraflar, Moskova ile bir kopuşa girildiğini doğruluyor. Morizet bu girişimin başlatıcısı olarak belirtiliyor. O, Moskova'da bizi ziyaret etmiş ve ardından çok sempatik bir kitap yazmıştı. (Paris'te Rus devrimi hakkında sempatik bir kitap yazmak başka bir şeydir, Fransız devrimini hazırlamak başka bir şey). Bu Morizet, Soutif ile birlikte –ki ikisi de Merkez Komite üyesidirler– bölünmeyi ve Fransız delegasyonunun Moskova'dan dönüşünü beklemeksizin bağımsız bir partinin kuruluşunu ilân etmeye kalkıştı. Fakat parti saflarından gelen basınç öylesine büyüktü, tabanın Dördüncü Kongrenin kararlarını benimsemeye hazır oluşu o kadar açık ve belirtikti ki, geri çekilmek zorunda kaldılar. Ve onlar, içinde tek bir Sol Kanatçı olmayan, tümüyle Merkezcilerden oluşan ve belki de tüm üyeleri arasında herhangi bir genel coşkunluktan yoksun olan görevli Merkez Komitesinden çekinirlerken –yalnızca çekindiler– yine de Moskova'nın kararlarına uymak yönünde oy kullandılar.

Tekrar ediyorum yoldaşlar, dünya perspektifinden bakıldığında bu olgu ikincil görünebilir. Ancak eğer Fransız işçi sınıfının ve onun Komünist öncüsünün yaşamını günü gününe izlemiş olsaydık –ki bunu basınımız aracılığıyla yapmayı öğrenmeliyiz– o durumda hepimiz, ancak şimdi, ancak Dördüncü Kongreden sonra, Fransız komünizminin Fransa'nın geniş çalışan kitlelerinin güvenini kazanmakta süratli bir ilerleyişi garantileyecek bir yola dümen kırmış olduğunu söylerdik. Bu her şeyden önce şu nedenle doğrudur ki, dünyada Fransız işçi sınıfı kadar sıklıkla, bu kadar alçakça ve utanmazca aldatılmış olan başka bir işçi sınıfı yoktur. On sekizinci yüzyılın sonundan bu yana tüm devrimlerde farklı renklere bürünen burjuvazi tarafından aldatılmıştır. İkinci Enternasyonal'in tüm partileri arasında savaş öncesi ve savaş dönemi Fransız sosyalistleri, ihanetin en rafine tekniklerini ve virtüözlüğünü özenle hazırlamışlardı. Ve mükemmel devrimci yaradılışa sahip Fransız işçi sınıfının yeni Komünist Partiye bile kaçınılmaz olarak büyük bir kuşkuyla yaklaşmasının nedeni de budur. "Sosyalistleri" her çeşit etiket altında görmüştü; yüzlerini nasıl değiştirirlerse değiştirsinler, her çeşitten kariyerist, delege, gazeteci, bakan vb. için bir geçiş

yolu olarak kalan örgütleri görmüştü. Briand, Millerand ve geri kalanlar, her şeyden önce eski Sosyalist Partiden türediler. Bu dünyada böylesine bir hilekârlık ve politik sömürü okulundan geçen başka bir proletarya yoktur. Ve sonuç; güvensizlik; politik farksızlık: Sendikalist etkiler ve önyargılar.

Komünist Partimiz için ihtiyaç duyduğumuz şey, işçi sınıfının önüne geçmek ve ona eylemde, bu partinin diğerleri gibi olmayıp işçi sınıfının devrimci örgütü olduğunu, saflarında kariyeristlere, masonlara, demokratlara ve rüşvetçilere yer olmadığını göstermektir. İlk kez, bu talep ortaya konmuş ve benimsenmiştir. Dahası bir tarih saptanmıştır: 1 Ocak 1923 son gündür. 1 Ocak 1923'ten itibaren artık tek bir mason, tek bir kariyerist olmayacak. Yalnızca birkaç günleri kaldı. Yoldaşlar bunlar son derece önemli olgulardır. (*Alkışlar*).

Aynı şekilde Fransa ile bağlantılı bir başka sorun, çok keskin biçimde ortaya çıktı; birleşik cephe sorunu. Bildiğiniz gibi birleşik cephe sloganı iki neden temelinde yükseliyor. İlk olarak, biz Komünistler Fransa'da, Almanya'da, Bulgaristan ve belki de Çekoslovakya istisnasıyla tüm Avrupa ülkelerinde halen bir azınlığız, proletaryanın yarısından azını etkiliyor ve denetliyoruz. Aynı zamanda, devrimci gelişme geri kalmaya başlamıştır; proletarya ayakta kalmak ve savaşmak istiyor fakat kendisini bölünmüş bir durumda buluyor. Bu koşullar altındadır ki, Komünistler bu işçi sınıfının güvenini kazanmak zorundadırlar. Hangi temelde? Tüm faaliyet alanında mücadele zemininde. Şu anki günlük mücadele temelinde, her talep temelinde, her grevde, her gösteride. Komünist ön safta olmalıdır. Komünist bugün halen ona güvenmeyenlerin güvenini kazanmalıdır. Bu nedenle birleşik cephe sloganı, bu nedenle iç kaynaşma, saflarımızdan bize ruhen yabancı olan her şeyin defedilmesi ve eşzamanlı olarak bu kariyeristlere, oportünistlere, masonlara ve benzerlerine halen güvenen proleter unsurları kazanmak için mücadele. Bu ikili ancak sıkı sıkıya ilişkili bir görevdir. Fransız Komünistleri, özellikle de Muhaliflerin, yani Fransız Sosyalistlerinin basıncı altında saflarındaki masonlara toleranslı davranıp birleşik cephe taktiğini reddeden Merkezciler, birleşik cephe taktiğini politik genel af talebiyle bağlantılı olarak uygulamayı teklif ettiler. Fransa'yı aktarıyorum, çünkü bu sorunlar en keskin ifadelerini bu ülkede buldular.

Fransız partisinin sekreteri Frossard, Komünistler sıfatıyla, Muhaliflere, yani Sosyalistlere, yurtseverlere, reformistlere, savaş ve savaş sonrası dönem boyunca cezaevlerine kapatılan işçi devrimciler için genel af çıkarmak amacıyla birleşik bir eyleme katılmayı önerdiğinde –bu teklif yapılır yapılmaz, en kurnaz– Muhalif liderler bunu tipik ve en üst dereceden öğretici bir yoldan yanıtladılar. Bu yanıtla her yerde karşılaştık ve karşılaşacağız. Muhalifler şunu söylediler: "Siz komünistler yüzünüzü bize döndünüz ve böylelikle bizim işçi sınıfı hainleri olmadığımızı kabul etmiş oluyorsunuz. Ancak önerinizi düşünmek ve bunun altında bir bityeniği olup olmadığını ya da belki de bizi gözden düşürmeye hazırlanıp hazırlanmadığınızı görmek için zaman istiyoruz." *The Hauge*'daki yazılardan çıkardığım kadarıyla Yoldaş Radek söylentilere bakılırsa, Vandervelde ve Scheidemann hakkında oldukça kaba bir makale yazmış ve aynı zamanda yerel sosyal demokratlara ve Amsterdam'ın izleyicilerine, militarizm ve savaş tehlikesine karşı birleşik cephe önerisinde bulunmuştur.

Yoldaş Radek'in öfkeli mizacını bildiğimden makalesinin pek kibar olmadığını kabul etmeye hazırım. Ancak Amsterdamcı bayların tepkisi tamamen tipik bir tepkidir:

"Şuna bakın," dediler, "Bu iki şeyden biri olabilir. Ya bizim –bir birleşik cephe önermenizden yola çıkarsak– hain olmadığımızı kabul etmelisiniz ya da kesinlikle inanacağız ki, yalnızca saygısız makaleleri gizlemekle kalmıyor, aynı zamanda daha beter bir bityeniğini de saklıyorsunuz."

Yoldaşlar, sorunun bu şekilde konuluşu iflâsın en tam kabulünü gösteriyor. Bunları okumak bana, Sosyal Demokratların Burtsev[5] ile tartışmayı önerdikleri göçmenliğimiz dönemindeki bazı Parisyen anlayışların yorumlarını anımsattı. Burtsev'in tartışmayı reddedişindeki yanıtının şunları söylemeye kadar vardığına işaret ediyorlardı: "Ben bilge ve yaşlı bir kuşum, beni tuzağa düşüremezsiniz. Bir tartışmayla amaçladığınız şey, benim zayıf mantalitemi açığa çıkarmaktır ancak böyle bir yemi yutmayı reddediyorum."

İkinci Enternasyonal'in kibar beyleri Burtsev'den daha kurnazdırlar, ancak aynı tuzağa düştüler. Bizim önerimizin altında yatan bityeniğinin içeriği neydi? Şuydu; biz bu insanların mücadele yeteneklerinin olmadığını, proletaryanın çıkarlarını savunma yeteneklerinin olmadığını söylüyoruz. Onların ordusuna, yani halen onlara güvenen ve izleyen işçilere kendi adresimizi veriyoruz ve onlara şöyle sesleniyoruz: "Liderlerinize, 8 saatlik işgünü için, politik genel af için ve ücret kesintilerine karşı birlikte savaşımın belli bir yolunu öneriyoruz. Bizim tuzağımız nedir? Eğer siz Amsterdamcılar ve siz Sosyal Demokratlar kendinizi bu mücadelede korkaklar ve hainler olarak teşhir ederseniz işçilerinizin bir bölümü bize gelecek. Fakat beklenilenin tersine eğer devrimci aslanlar ve kaplanlar olduğunuz ortaya çıkacak olursa, bu sizin için daha iyi olur. Deneyin bakalım."

Tuzağımızın içeriği budur. Kapanımız oldukça basit. Bu kadar basit ancak aynı zamanda o kadar da çürütülmez bir kapan bu. Bundan kaçış olanaksızdır. Bir Burtsev'in tartışmayı kabul etmesi ya da yeterli olmadığının açığa çıkması korkusuyla reddetmesi artık fark etmez. Her iki durumda da yetersiz kalır ve durumu düzeltemez. Bir başka deyişle, birleşik cephe sloganı, Komünistler hakkında çalışan kitleleri eğitmekte şimdiden tüm Avrupa ülkelerinde devasa bir rol oynuyor ve henüz Komünistlere güvenmeyen işçilerin önüne şu önermeyle çıkıyor:

"Devrimci yöntemlere ve diktatörlüğe inanmıyorsunuz. Pekâlâ. Ancak biz komünistler size ve örgütlerinize, bugün ileri sürdüğünüz talepleri elde etmeniz için sizinle yan yana savaşmayı öneriyoruz."

Bu çürütülmez bir argümandır. Bu, kitleleri Komünistler hakkında eğitir ve onlara Komünist örgütlenmenin kısmi mücadeleler için de en iyisi olduğunu gösterir. Tekrar ediyorum; bu mücadelede büyük başarılar kazandık. Ve Komünist partilerin iç kaynaşmasının, birliğinin gelişimiyle yan yana olarak politik etkilerinin ve manevra (gerçek manevralar) yapabilme yeteneklerinin arttığını gözlemliyoruz. Bu, geçmişte özellikle sahip olunmayan bir şeydi.

Birleşik cepheden işçi hükümeti sloganı çıkıyor. Dördüncü Kongre bunu eksiksiz bir tartışmaya açtı ve bir kez daha önümüzdeki dönemin merkezi politik sloganı olarak

---

[5] Burtsev, devrim öncesi Rusya'da devrimci hareket saflarındaki, Çar'ın ajan ve provokatörlerini teşhir etmek konusunda bir uzman olarak ün yapmış eski bir Sosyal Devrimci. 1914-18 savaşı boyunca bir şovenist ve Ekim Devriminden sonra Beyaz Muhafızın destekleyicisi haline geldi.

saptadı. Bir işçi hükümeti için savaşım ne ifade ediyor? Biz Komünistler şüphesiz biliyoruz ki, Avrupa'da gerçek bir işçi hükümeti, proletaryanın burjuvaziyi demokratik aygıtı ile birlikte alaşağı edip, Komünist Parti önderliğinde proletarya diktatörlüğünü inşa etmesiyle oluşacaktır. Fakat bunun gündeme gelmesi için Avrupa proletaryasının çoğunluğunun Komünist Partiyi desteklemesi gerekir.

Ancak bu şu ana kadar sağlanamamıştır ve bu nedenle Komünist partilerimiz her uygun fırsatta şunu ileri sürmelidirl

"Sosyalist işçiler, sendikalist işçiler, anarşist ve partisiz işçiler! Ücretler kesiliyor; 8 saatlik işgününden geriye hiçbir şey kalmıyor; yaşamak için gereken miktar alıp başını gitmiştir. Tüm işçiler farklılıklarına rağmen birleşebilseler ve kendi işçi hükümetlerini kurabilseler bu tip şeyler olmazdı."

Ve işçi hükümeti sloganı böylece işçi sınıfı ve diğer tüm sınıflar arasında Komünistler tarafından öne sürülen bir ayıraç haline gelir: Ve Sosyal Demokrasinin üst kesimleri, reformistler, burjuvazi ile kopmaz bağlarla bağlandığından, bu ayıraç çok daha fazla parçalayıcı olacaktır ve daha şimdiden Sosyal Demokrat işçilerin sol kanadının, liderlerinden kopuşu başlamıştır. Belli koşullar altında işçi hükümeti sloganı Avrupa'da bir gerçeklik haline gelebilir. Yani Sosyal Demokratların sol unsurlarıyla birlikte Komünistlerin, Sol Sosyal-Devrimcilerle birlikte bir işçi ve köylü hükümeti oluşturduğumuz zamanlardaki Rusya'ya benzer bir yoldan bir işçi hükümeti kuracakları bir momente ulaşılabilir. Böyle bir aşama, tam ve tamamlanmış haliyle bir proletarya diktatörlüğüne geçiş oluşturabilir. Fakat tam da bugün için işçi hükümeti sloganının önemi, onun yaşamda gerçeklenişinin koşulları ve yönteminde yatmaktan ziyade, içinde bulunduğumuz anda bu sloganın işçi sınıfını politik bakımdan bir bütün olarak tüm diğer sınıfların, yani burjuva politik dünyasının tüm gruplarının karşısına koyması olgusunda yatmaktadır.

Dördüncü Kongrede, Saksonya ile bağıntılı olarak işçi hükümeti sorunuyla somut bir şekilde karşı karşıya kaldık. Orada, Sosyal Demokratlar Komünistlerle birlikte Sakson Landtag'ındaki burjuvaziye karşı çoğunluk oluşturuyorlar. Sanırım orada, burjuva blok üyelerinin toplamı 50'den azken, 40 Sosyal Demokrat ve 10 Komünist delege mevcut. Ve bu nedenle Sosyal Demokratlar Komünistlere Saksonya'da bir işçi hükümetinin birleşik bir şekilde oluşturulmasını önerdiler. Alman partimizde bu konuda bazı şüphe ve tereddütler vardı. Sorun burada, Moskova'da tekrar gözden geçirildi ve öneriyi reddetme kararına varıldı. Alman Sosyal Demokratları gerçekte ne istiyorlar? Bu öneri ile hedefledikleri şey neydi? Hepiniz biliyorsunuz ki Alman Cumhuriyeti'ne bir Sosyal Demokrat olan Ebert başkanlık etmektedir. Ebert bir burjuva kabineyi iktidara davet etmiştir. Fakat Saksonya'da, Almanya'nın en fazla proleterleşen bölgelerinden birinde, Sosyal Demokratların ve Komünistlerin bir emek kabinesi koalisyonu oluşturmaları öneriliyor. Sonuç: Almanya'nın bölgelerinden birinde, flüoresan lamba gibi davranacak bir Sosyal Demokrat ve Komünist koalisyon hükümeti olacakken, bir bütün olarak ülkenin tamamında gerçek bir burjuva hükümeti varolacaktır.

Komintern'de şu yanıtı verdik: Eğer siz, Alman Komünist yoldaşlarımız, Almanya'da önümüzdeki birkaç ay içinde bir devrimin olası olduğu düşüncesindeyseniz, bu durumda Saksonya'da bir koalisyon hükümetine katılmanızı ve Saksonya'daki bakanlık mevkilerinizden, politik ve örgütsel görevlerin ilerletilmesi ve devrimin yaklaşan

patlak verişine hazırlık döneminde çoktan güçlendirilmiş bir devrimci kaleye sahip olacak şekilde Saksonya'nın kesin bir anlamda Komünist bir gedik haline dönüştürülmesi yönünde yararlanmanızı öğütleriz. Ancak bu yalnızca eğer devrimin basıncı çoktan kendisini hissettirmeye başladıysa, bu basınç halihazırda mevcut ise olası olacaktır. Bu durumda bu, bir bütün olarak ele geçirmeye yöneldiğiniz Almanya'nın yalnızca tek bir mevzisini fethetme anlamına gelecektir. Fakat içinde bulunduğumuz anda Saksonya'da şüphesiz ikinci dereceden bir rol oynayacaksınız, etkisiz bir ikinci rol; çünkü Sakson hükümetinin kendisi Berlin'in önünde etkisizdir ve Berlin bir burjuva hükümetidir. Alman Komünist Partisi bu kararla bütünüyle uyum içindeydi ve Alman Sosyal Demokratlarıyla görüşmeler kesildi. Sosyal Demokratların – onlardan çok daha zayıf olan ve onlar tarafından sıkıştırılan– Komünistlere Saksonya'da[6] iktidarı paylaşmayı önermesi şüphesiz bir tuzaktı. Fakat bu tuzakta çalışan kitlelerin birlik için uyguladıkları basınç dile gelmişti. Bu basınç bizim tarafımızdan uyandırılmıştı ve bu basınç işçi sınıfını burjuvaziden koparacak şekilde işledikçe son tahlilde bizim lehimize çalışacaktır.

Yoldaşlar bugünlerde Avrupa'da ve onun hükümet katlarında yoğun bir gericilik eğiliminin kol gezdiğini söylemiştim: İngiltere'de Muhafazakârların zaferi; Fransa'da bir Tardieu görünümüyle Poincaré'nin ulusal bloğu; 1918 Kasımında palas pandıras böyle adlandırılan ve halen bir Sosyalist Cumhuriyet olarak geçen Almanya'da katıksız bir burjuva hükümeti; ve son olarak da İtalya'da iktidarın Mussolini tarafından ele geçirilişi.

Mussolini, demokrasi, demokrasinin ilkeleri ve yöntemleri konusunda Avrupa'ya verilmiş bir derstir. Bazı açılardan bu ders –şüphesiz tersinden– 1918'in başlarında Kurucu Meclisi dağıtmakla bizim Avrupa'ya verdiğimiz dersle analoji içindedir. Mussolini, Avrupa'ya verilmiş en üst düzeyden eğitici bir derstir.

İtalya, demokratik gelenekleriyle, genel oy hakkı ile vb., eski bir uygar ülkedir. Burjuvaziyi ölümle tehdit eden proletaryanın, kendi partisinin ihaneti yüzünden öldürücü darbeyi indiremeyeceği kanıtlandığında, burjuvazi, bir sosyalizm ve proletarya döneği olan Mussolini'nin önderliğindeki en aktif unsurları harekete geçirdi. Özel bir parti ordusu seferber edildi ve ülkenin bir ucundan diğerine, iddiaya göre mistik kaynaklardan gelen, aslında temel olarak hükümetin kaynaklarından, kısmen gizli İtalyan fonlarından ve ciddi bir ölçüde Mussolini'yi destekleyen Fransız sübvansiyonlarından gelen paralarla donatıldı. Demokrasinin himayesinde karşı-devrimin fırtına birliği örgütü örgütlendi ve bu birlik iki yıl boyunca işçi bölgelerine saldırılar düzenledi ve Roma'yı kuşattı. Burjuvazi duraksamıştı, çünkü Mussolini'nin halihazırdaki durumun üstesinden gelip gelemeyeceğinden emin değildi. Ancak Mussolini yeteneğini kanıtladığında, hepsi önünde saygı duruşuna geçtiler.

---

[6] 1923 Ekiminde, Almanya'daki devrimci kabarmanın en yüksek noktasında, Alman KP'sinin Brandler liderliği Sosyalistlerle bir koalisyon içinde Saksonya'da bir "İşçi Hükümeti" oluşturdu. Alman liderliği iktidarı almakta tereddüt ederken ve Stalin, perde arkasından, 1923 devrimini sabote ederken, Sakson Komünistleri Troçki'nin önerdiği gibi konumlarını birer devrimci kaleye dönüştürmektense, "yapıcı kanunlara" gömüldüler. Berlin Hükümeti, bu koalisyon hükümetini dağıtan askeri birlikler gönderdi.

Mussolini'nin İtalyan parlamentosunda yaptığı konuşma, Batı Avrupa'daki tüm işçi kurumlarına ve evlerine postalanmalı ve afişler halinde asılmalıdır. Şunları söylüyordu Mussolini:

"Hepinizi buradan kovabilir ve bu parlamentoyu faşistlerim için bir kampa çevirebilirdim. Ancak bunu yapmaya ihtiyacım yok, çünkü hepiniz çizmelerimi yalayacaksınız." Ve tüm parlamenterler şöyle yanıtladılar: "Çok iyi! Bravo!" Ve İtalyan demokratları bunun üzerine öğrenmek istediler: "Hangisinden başlamamızı istersiniz; sol mu sağ mı?"

Yoldaşlar, bu, üst katmanları, geleneklerle, burjuva demokrasisiyle, yoğun legalite hipnozuyla çürütülmüş olan Avrupa işçi sınıfına verilmiş eşi bulunmaz bir derstir.

Komintern'in merkezi Komünist örgütünün ve Sovyet Cumhuriyetinin varlığının, Avrupa burjuvazisinin ölü yatağındaki zaferleri döneminde, devrimin yükseliş eğrisindeki bu kopukluk döneminde, Avrupa ve dünya işçi sınıfının en büyük kazanımlarını oluşturmakta olduğunu söylemiştim. Konunun özü, bizim, Rusya'nın, enternasyonalist propagandayı yürütmesi değildir. Şüphesiz Radek ve Lozovski[7] gibi Rus yoldaşlarımız, bizi şaşırtarak örneğin *The Hauge*'a gidip orada nezaketten uzak makaleler yazabilir ve kadın ve erkek pasifistlerin öfkesini uyandırabilirler. Bu, yoldaşlar, şüphesiz çok değerli ve oldukça memnun edicidir, ancak yine de ikincil önemdedir.

Konunun özü, bizim Moskova'da Komintern Kongrelerinin konukseverliğinin süresini uzatmamız da değildir. Şüphesiz bu iyi bir şeydir, ancak propagandamız İtalya, Almanya ve nereden gelirse gelsin tüm yoldaşlarımızı ağırlamaya ve onlara Lux Hotel'de[8] (ısıtma sistemlerini verimli bir şekilde işletmeyi henüz öğrenemediğimizden kötü ısınan bu Hotel'de) bir oda vermeye bağlı değildir. Sorunun özü, tam da Sovyet Cumhuriyetinin varlığında yatıyor. Bu olguya alıştırıldık. Tüm dünya işçi sınıfı kesin bir anlamda buna alışmış görünüyor. Diğer taraftan burjuvazi de belli bir dereceye kadar gittikçe buna alıştığı numarasını yapıyor. Fakat devrim açısından Sovyet Cumhuriyetinin varlığının önemini anlamak için, bir anlığına da olsa bu Cumhuriyetin artık varolmadığını düşünelim. İtalya'da Mussolini, Fransa'da Poincaré, İngiltere'de Bonar Law, Almanya'da bir burjuva hükümetiyle birlikte ele alındığında, Sovyet Cumhuriyetinin çöküşü, Avrupa ve dünya devriminin on yıllar boyunca ertelenmesi ve Avrupa uygarlığının gerçek çürüyüşü anlamına gelirdi. Sosyalizm bu durumda belki Amerika'dan, Japonya'dan, Asya'dan yükselirdi. Fakat önümüzdeki onyıllara ilişkin spekülasyona girişmek yerine bizim uğrunda çalıştığımız şey, bu sorunu önümüzdeki birkaç yıl içinde çözüme bağlamaktır. (*Alkışlar.*) Bunun için çok büyük ve çok geniş olanaklar bulunmaktadır.

Köylülükle bir kez doğru bir ilişki kurduktan sonra proletarya –bizimki gibi geri kalmış bir ülkeninki bile– nedir? Biz kendi gözlerimizle onun ne olduğunu çoktan

---

7 Sonraları Stalinizmin direklerinden biri olan Lozovski, o zamanlar Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin Genel Sekreteri idi. 1922 Aralığında, Rus Sendikalarının temsilcisi olarak, Amsterdam Sendikalar Enternasyonalince savaşa karşı mücadele konusunu tartışmak üzere çağrıldığı Hauge Kongresine katıldı.

8 Lenin'in yaşadığı dönemde Moskova'daki Lux Hotel, işçileri ve Üçüncü Enternasyonal delegelerini barındırmak için kullanılırdı.

gördük ve şimdi Moskova'da toplanan Tüm Sovyetler Birleşik Kongresi, bütün dünya tarafından kuşatılmış ve ablukaya alınmış, ancak yine de arkasındaki köylülüğe önderlik eden proletarya iktidarının ne anlama geldiğini göstermektedir. Avrupa ve dünya işçi sınıfı gücünü ve enerjisini bu kaynaktan, Sovyet Rusya'dan almaktadır. İktidarı elimizde tutuyoruz. Ülkemizde üretim araçları devletleştirilmiştir. Bu, Rusya'nın emekçi kitlelerinin elindeki büyük bir koz ve aynı zamanda Avrupa'da devrimin ivmeli gelişiminin güvencesidir.

Amerika (işçi sınıfı) geri kalsa bile biz yine de üstün geleceğiz. Emperyalist savaş sırasında Amerikan burjuvazisi ellerini Avrupa'daki şenlik ateşinde ısıtmıştı. Ancak, yoldaşlar, bir kez devrim ateşi Avrupa'da kol gezmeye başlayınca Amerikan burjuvazisi kendini daha fazla ayakta tutamayacaktır. Avrupa proletaryasının, Amerikan proletaryasının üç katı ahlâksız olan burjuvazisinin yalanlarına kapılmamayı öğreninceye kadar beklemesi gerektiği hiçbir yerde yazmaz. Hiçbir yerde bu yazılı değildir. Şu anda Amerikan burjuvazisi kasıtlı olarak Avrupa'yı çürüme durumunda tutuyor. Avrupa'nın kanı ve altınıyla tıka basa doyan Amerikan burjuvazisi, tüm dünyaya buyruklar veriyor, konferanslara hiçbir taahhütle bağlı olmayan tam yetkili görevliler gönderiyor. Bu görevliler kendi kararlarının gerçekleştirileceğinden başka hiçbir şey söylemiyorlar ve zaman zaman Amerikan ayaklarını masaya koyduklarında Avrupa ülkelerinin diplomatları bu ayağın mükemmel bir Amerikan çizmesi içinde olduğunu anlamayı beceriyorlar. Ve bu çizmeyle Amerika kendi kurallarını Avrupa'ya dayatıyor. Avrupa burjuvazisi, yalnızca Almanya ve Fransa değil, aynı zamanda Britanya burjuvazisi, savaş zamanında verdiği destekle, borçlarla, altınla Avrupa'yı tüketen ve şimdi onu can çekişme sancıları içinde tutan Amerikan burjuvazisinin önünde arka ayakları üzerine kalkmış yalvarıyor. Amerikan burjuvazisinden Avrupa proletaryası hesap soracaktır. Bu intikam saati er geç gelecek ve bizim Sovyet başarımız daha da kesinleşecektir.

Propagandamız iyi olsun ya da olmasın, her iki durumda da bu propaganda üçüncü ya da dördüncü dereceden bir faktördür, ekonomimiz ise birinci dereceden bir faktör. Köylü Yoldaşlar! –ve yanılmıyorsam bu salonda partili olmayan köylü yoldaşlar da bulunuyorlar– sizi temin ederim, her fazladan buğday demeti Avrupa devriminin kefesine konan ek bir ağırlıktır. Britanya proletaryası neden çekiniyor? Alman proletaryası neden çekiniyor? Aç Avrupa, savaşla geçen üç yıl ve savaşı takip eden yıllarda Amerikan buğdayı sayesinde ayakta kaldı. Amerikan burjuvazisi doğal olarak, Avrupa'da yeni devrimci sarsıntılar olması durumunda Avrupa'yı açıkça, aynı bir zamanlar Britanya ve Fransa'nın Sovyet Rusya'ya uyguladıkları sanayi ambargosu gibi, bir buğday ambargosuyla açlıktan öldürmekle tehdit ediyor. Bu, Avrupa işçi sınıfının ve her şeyden önce Alman işçilerinin hesaplarında yer tutan çok önemli bir konudur. Ve Sovyet Rusya olarak bizler, Avrupa proleter devriminin Sovyet Rusya tarafından sağlanan buğdayı yiyeceğini söylemeli ve fiilen göstermeliyiz.

Ve bu sözcükler, yoldaş köylüler, içi boş sözcükler, anlamsız ifadeler değildir. Tüm Avrupa'nın kaderi bu sorunun çözümüne bağlıdır. Olası iki durum var: *Ya* Avrupa proletaryası Amerikan çizmeleriyle yıldırılmış olarak kalacak, *ya da* Avrupa proletaryasına Rus işçi ve köylülerince arka çıkılacak ve böylece devrimin zor günleri ve ayları boyunca buğday garantilenecektir. Tarımdaki her ekonomik başarının devrimci bir iş olmasının nedeni budur. Sovyet Rusya'da kentlere ve sanayiye yardımcı olmak için ekinini yetiştirmeye uğraşan, işlerini tekrar yoluna koymaya çabalayan

her köylünün –Almanya, Fransa ve Britanya'nın haritada nerede olduğunu pek bilmeyen köylüler bile– bugün, dünya ve ilk elde de Avrupa devrimine, biz eski ve deneyimli propagandistlerin yaptığından daha büyük bir yardım sunmasının nedeni budur.

Yoldaşlar bu aynı derece sanayimiz için de geçerlidir. Kendisine, "Sovyet Cumhuriyeti bana sosyalizmde işçi sınıfının durumunun nasıl iyileştirilebileceğini gösterene kadar bekleyeceğim" diyen Avrupa'nın devrimci partisi –hiçbir Komünist böyle bir şey söylemeyecektir– gerçekten acınası bir durumda olurdu. Kimsenin beklemeye hakkı yoktur; herkes bizimle yan yana dövüşmek sorumluluğunu taşır. Ancak öte yandan şu da inkâr edilemez ki, ekonomik başarılarımızın her biri, Avrupa'da işçi sınıfının durumu adım adım kötüleşirken Rusya'da işçi sınıfının durumunu iyileştirme olanağını bize verdiği ölçüde, evet, inkâr edilemez ki, her ekonomik başarımız argümanların en güçlüsü, Avrupa'da proleter devrimin ivmelendirilmesi lehindeki en güçlü propagandadır. İktidar elimizdedir; üretim araçları elimizdedir. Sınırlarımızı koruyoruz. Bu da daha az önemli bir ayrıntı değildir.

Eğer sınırlarımız ona açık olsaydı, birinci sınıf çizmeleriyle bu aynı Amerikan milyonerleri Rusya'mızın tümünü satın alabilirdi. Bu nedenle, dış ticaret tekeli, üretim araçlarının devletleştirilmesi kadar vazgeçemeyeceğimiz bir devrimci kazanımdır. Bu nedenle, yerkürenin halen kapitalist boyunduruk altındaki beş kıtasından üzerimize ne kadar baskı yapılırsa yapılsın, Rusya'nın işçi sınıfı ve köylüleri dış ticaret tekelinin ihlâline izin vermeyeceklerdir. Kozlarımız bunlardır. Yalnızca üretimin doğru bir organizasyonuyla bunları koruyabilir, arttırabilir ve heba etmeyebiliriz. Yoldaşlar, bu noktadan kalkarsak, görevlerimizin zorlukları konusunda kendimizi aldatmamalıyız. Yeni Ekonomik Politikamızı (NEP) dünya perspektifleriyle bağlantılı olarak gündemine özel bir madde olarak alan Dördüncü Kongrede söylediğimiz şey budur. En büyük kozlarımızı masaya serdik: Devlet iktidarı, ulaşım, sanayide öncelikli üretim araçları, doğal kaynaklar, toprağın devletleştirilmesi, bu devletleştirilmiş topraklardan alınan aynî vergiler ve dış ticaret tekeli. Bunlar birinci sınıf kozlardır. Ancak bunların nasıl kullanılacağını bilinmiyorsa, daha iyi kozların bile kaybedilmesi mümkündür. Yoldaşlar, öğrenmeliyiz. Kongrede Yoldaş Lenin kısa konuşmasında bu noktaya, yani sadece onların değil bizim de öğrenmek zorunda olduğumuza özel bir vurgu yaptı. Sanayinin doğru bir şekilde nasıl organize edildiğini öğrenmek zorundayız, çünkü bu doğru organizasyon halen önümüzde duruyor, arkamızda değil. Bu organizasyon yarınımızdır, dünümüz hatta bugünümüz bile değil.

Paramızı istikrarlı hale getirmeye çalışıyoruz. Bu da Dördüncü Kongrede ele alındı. Bu çabalar elzemdir ve doğal olarak bu alanda göreli başarılarımız arttıkça, sanayideki idari emeğimiz çok daha azalmış olacaktır. Hepimiz çok açıkça anlamalıyız ki, mali alanındaki tüm çabalara, sanayi alanındaki gerçek maddi başarılarca eşlik edilmedikçe, bu çabalar yalnızca çocukların oyunu olarak kalır. Temel, sanayimizdir; Sovyet devleti bu temele dayanmakta, onunla gelişip serpilmekte ve işçi sınıfının gelecekteki zaferlerinin teminatını oradan almaktadır.

Sonuç olarak, benzer şekilde elimizde bulunan, bir koz daha, bir aygıt daha, bir diğer örgüt daha var. Onun hakkında Kongrede defalarca konuştuk: Partimiz. Burada her şeyden önce Sovyet Kongresinin Komünist fraksiyonu önünde konuşuyorum ve

bitirirken partimiz hakkında birkaç şey söylemeliyim. Genel analizden şu çıkıyor; Avrupa ölçeğinde, doğrudan devrimci mücadelede bir gerileme döneminden ve buna paralel olarak eğitim çalışması ve Komünist Partinin güçlendirilmesi döneminden geçiyoruz. Gelişim, ertelenen ve uzayan bir karakter almıştır. Bu, Avrupa'nın ve sonra dünyanın yardımı için daha fazla beklememiz gerekeceği, partimizin uzun bir zaman için, belki de yıllarca, dünya devriminin öncüsü olarak kalmaya mahkûm olması anlamına gelir.

Bu büyük bir onurdur. Fakat aynı zamanda büyük bir sorumluluk ve çok büyük bir yüktür. Yanı başımızda Almanya'da, Polonya'da ve diğer ülkelerde Sovyet Cumhuriyetlerinin olmasını tercih ederdik. Sorumluluğumuz bu durumda daha az olurdu ve konumumuzun zorlukları bu kadar büyük olmazdı. Partimiz, devrim öncesinde yeraltı çalışmasıyla çelikleşen kadrolara sahiptir, ancak bunlar azınlıktadır. Partimiz, insan malzemesi açısından eski zamanlardakinden aşağı kalmayan yüz binlere sahiptir. Devrimden sonra saflarımıza akın eden bu yüz binler, gençliğin avantajlarına sahiptirler, ancak daha az deneyimli olma handikapları da vardır. Yoldaş Lenin bana, Çek ya da Alman bir doktorun, Rusya Komünist Partisinin birkaç bin eski üyeden oluştuğunu, gerisinin genç olduğunu yazdığını anlattı (bunu kendim okumadım). Bu doktor, NEP koşullarının partimizi yeniden biçimlendirme eğiliminde olacağını ve eğer –birkaç bin gücündeki– eski kuşak faaliyetten çekilirse, partinin NEP unsurlarınca, kapitalizmin unsurlarınca el altından dönüştürüleceğini düşünüyor. İşte, gördüğünüz gibi, çok ince bir politik ve psikolojik hesap. Bu hesap şüphesiz tamamıyla yanlıştır. Ancak aynı zamanda partimizin, devrimci gelişimin ertelenen karakterini ve konumumuzun zorluklarını hesaba katmasını, yeni kuşakların eğitimi, gençlerin partiye çekilmesi ve parti kitlesinin niteliklerinin yükseltilmesi çabalarını ikiye, üçe katlamasını gerektirir. Mevcut şartlarda bu bizim için bir ölüm-kalım sorunudur.

Yoldaşlar, başka bir konuya daha değinmek istiyorum, hepimiz için çok önemli bir konuya: Vladimir İlyiç'in hastalığına. Buradakilerin çoğu, Avrupa basınını izleme fırsatı bulamamıştır. Dışarıda bizi konu alan, bize karşı birçok vahşi kampanya düzenlenirdi, ancak Yoldaş Lenin'in hastalığı çerçevesinde yapılan bugünlerdeki kampanya kadar kinci, ahlâksız ve zalimce spekülasyonların yapıldığı böylesi yoğun bir kampanyayı –Alman casusları olarak peşimize düşüldüğü Kerensky günlerinde bile– hatırlamıyorum. Düşmanlarımız şüphesiz en kötü sonucun, olası en kötü bireysel sonucun gerçekleşmesini umuyorlar. Aynı zamanda partimizin başsız kaldığını, birbirine düşen gruplara bölündüğünü, dağıldığını ve Rusya'yı ele geçirmek için bir fırsat oluştuğunu söylüyorlar. Beyaz Muhafız cürufu bundan açıkça bahsediyor kuşkusuz. Avrupa'nın diplomatları ve kapitalistleri ise, kendi aralarında fısıldaşıyorlar.

Yoldaşlar, bu şekilde de, kendi istek ve amaçlarına karşıt olarak bir kez daha göstermişlerdir ki; bir yandan Yoldaş Lenin'in partimiz ve devrim açısından taşıdığı önemi kendi yöntemleriyle değerlendirebiliyorlar, diğer yandan –onlar için çok daha kötüsü– partimizin doğasını ne anlayabiliyorlar ne de onun karakterini biliyorlar. Benim açımdan, Yoldaş Lenin'in ülkemizdeki ve dünyadaki hareket açısından önemi hakkında Sovyet Kongresinin Komünist fraksiyonu önünde konuşmak gereksiz. Ancak Yoldaşlar, parti ile onu en iyi, en tam biçimde ve gerçek bir dahinin yöntemiyle dile getiren birey arasında yalnızca fiziksel değil aynı zamanda ruhsal, içsel, çözülmez bir bağ vardır. Ve bu, ifadesini, Yoldaş Lenin hastalığı nedeniyle çalışma-

dan koptuğunda, (tüm dünyada uluyan burjuva çakallar hakkında bir şeyler bilen) partinin tedirgin bir umutla Yoldaş Lenin'in durumuyla ilgili haber ve bültenleri beklemesi, ancak aynı zamanda partimizdeki tek bir kasın bile titrememesi, tek bir tereddüt, bölünmek bir yana, iç çatışma olasılığına dair en ufak bir ipucunun dahi olmamasında bulmuştur. Yoldaş Lenin doktorlarının emriyle işten el çektirildiğinde, parti bugün tabandaki her bir üyesinin sırtına iki üç kat fazla sorumluluk bindiğini anlamış ve oybirliğiyle liderinin dönüşünü beklemeye başlamıştır.

Pek uzun olmayan bir süre önce, bir burjuva politikacıyla görüşmeye katılmıştım, bana şunu söyledi: "Sovyet ve parti gruplarınızla iyi bir görüşme yaptım. Şüphesiz aranızda bireysel ve grupsal çelişkiler var, ancak hakkınızı vermeli. Dış dünya, ya da bir dış tehlike veya genel görevler söz konusu olur olmaz, her zaman cephenizi oluşturuyorsunuz." Açıklamasının cephemizi oluşturmamıza dair son bölümü beni memnun etti, ancak ilk bölümü, itiraf edeyim ki biraz canımı sıktı. Bizimki gibi devasa görevlerle, düşünülebilecek en büyük zorluklar altında ve su götürmez biçimde yorulan (maddenin doğası gereği) eskilerle, bizimki kadar büyük bir parti söz konusu olduğu ölçüde; bazı iç tehlikeler partimiz içinde ortaya çıkabildiği ölçüde, bunlara karşı, tüm partinin niteliğini yükseltmek ve her alandaki üyelerinin parti kamuoyunun artan basıncını hissedebilmeleri için parti kamuoyunu güçlendirmekten başka bir çare yoktur ve olamaz.

Uluslararası durumun bütününden çıkardığımız sonuçlar bunlardır. Avrupa devriminin saati belki yarın gelip çatmayacak. Haftalar ve aylar ve belki yıllar geçecek ve dünyadaki yegâne işçi-köylü devleti olarak kalmaya devam edeceğiz. İtalya'da Mussolini zafer kazandı. Almanya'da Alman Mussolini'lerinin zaferini önlemeyi garantiledik mi? Hiç de değil. Ve Fransa'da Poincaré'inkinden çok çok daha fazla gerici bir hükümetin iktidara gelmesi bütünüyle olasıdır. Arka ayakları üzerinde bağdaş kurup oturmadan ve Kerensky'sini öne çıkarmadan önce, burjuvazi halen tamamıyla, sonuncu Stolypin'lerini, Plehve'lerini, Sipyagin'lerini geliştirmeye muktedirdir. Bu bizim ayakta durmamızı, Sovyet devletinin ayakta kalmasını ve sonuç olarak her şeyden önce partimizin kendisini sonuna kadar korumasını sağlayacak olan Avrupa devrimine bir başlangıç olacaktır. Belki de bir yıldan uzun bir süre, bu ekonomik, politik ve diğer her türden hazırlık çalışmasından geçmek zorunda kalacağız.

Bu nedenle kitle kaynaklarımızı daha büyük oranda bir araya getirmeliyiz. Partimizin içinde ve çevresinde daha fazla genç! Niteliklerini en üst düzeye çıkar! Partimizin niteliklerinin yükseltilmesiyle, deneyimin eski kuşaktan yenisine aktarılmasıyla, bu tam kaynaşma durumu bir kez elimizde var oldukça, başımızın üstünde hangi fırtınalar –son proleter zaferin bu müjdecileri– patlarsa patlasın, bilincimizde hiçbir şüphe olmayacak ki; Sovyet sınırları, karşı-devrimin ötesine geçemeyeceği siperler olacaktır. Bu siperler bizim tarafımızdan, Sovyet Rusya'nın öncüsü tarafından, Komünist Parti tarafından güçlendirilmiştir ve bu siperleri ta ki o güne kadar ihlâl edilmemiş ve yenilmez olarak koruyacağız, ta ki Avrupa devrimi gelene ve Avrupa'nın tamamında, Dünya Sovyet Cumhuriyetinin eşiği, Avrupa Birleşik Devletleri Sovyet Cumhuriyetinin bayrağı dalgalanıncaya kadar.

(*Uzun ve güçlü alkışlar*)

(*Yaşasın Kızıl Ordu'nun lideri Yoldaş Troçki! Yaşasın Yoldaş Lenin! sloganları*)

Milliyetçilik ve Ekonomik Yaşam

30 Kasım 1933

İtalyan faşizmi, ulusal "mukaddes egoizmi" yegâne yaratıcı etken olarak ilân etti. Alman faşizmi insanlık tarihini milli tarihe indirgedi ve akabinde de milleti ırka, ırkı da kana. Dahası, politik olarak faşizme ulaşmamış –ya da daha doğrusu pençesine düşmemiş– ülkelerde, ekonomik sorunlar giderek ulusal çerçeveye sıkıştırılmaktadır. Birçoğu bayraklarının üstüne açıkça "otarşi" yazacak cesarete sahip değil. Ancak politika, her yerde ulusal yaşamı dünya ekonomisinden mümkün olduğunca kendi içine kapalı bir ayrılığa doğru itiyor. Sadece yirmi yıl önce, okul kitapları, zenginliğin ve kültürün üretimindeki en güçlü etkenin, insanoğlunun doğal ve tarihsel gelişiminin parçası olan uluslararası işbölümü olduğunu öğretiyordu. Şimdi, dünya ticaretinin tüm kötülüklerin ve tehlikelerin kaynağı olduğu ortaya çıktı. Haydi yuvaya! Sine-i millete dönün! Japon "otarşisinde" bir gedik açarak patlamaya sebep olan Amiral Perry'nin hatasını düzeltmek de yetmez, bunun yanı sıra insanlığın kültürel alanının böylesi bir büyüklükte genişlemesine yol açan Kristof Kolomb'un çok daha büyük hatası için de bir düzeltme yapılmalıdır.

Mussolini ve Hitler tarafından keşfedilen ulusun süregelen değeri, şimdi on dokuzuncu yüzyılın yanlış değerlerinin; demokrasi ve sosyalizmin karşısına çıkarılmıştır. Burada da el kitapları ile ve daha da kötüsü tarihin çürütülemez olguları ile uzlaşmaz bir çelişkiye düşüyoruz. Sadece kasıtlı cehalet, ulus ve liberal demokrasi arasında keskin bir tezat betimleyebilir.

Nitekim modern tarihte, diyelim ki Hollanda'nın bağımsızlık mücadelesi ile başlayan tüm kurtuluş hareketleri, hem demokratik ve hem de ulusal bir karaktere sahiptirler. Baskı altındaki ve parçalanmış ulusların uyanışı, sayısız parçalarını birleştirme ve yabancı boyunduruğu söküp atma mücadeleleri, politik özgürlük için mücadele olmaksızın imkânsız olurdu. Fransız ulusu on sekizinci yüzyıla girilirken demokratik devrimin fırtınaları ve gerilimleri içinde pekişti. İtalyan ve Alman ulusları on dokuzuncu yüzyıldaki bir dizi savaşlardan ve devrimlerden doğdu. Özgürlüğe ilk adımını on sekizinci yüzyıldaki ayaklanmasıyla atan Amerikan ulusu, son olarak İç Savaşta Kuzeyin Güney üzerindeki zaferi ile güçlü gelişimini garanti altına aldı. Ne Mussolini, ne de Hitler ulusun mucidi değildir. Modern anlamda –ya da çok daha doğrusu burjuva anlamda– yurtseverlik, on dokuzuncu yüzyılın ürünüdür. Fransız halkının ulusal bilinci belki de en tutucu ve istikrarlı olanıdır; ve bugüne kadar demokratik geleneklerin pınarlarından beslenmiştir.

İnsanlığın Ortaçağın tüm özgünlüklerini fırlatıp atan ekonomik gelişimi, ulusal sınırlar içerisinde durmadı. Dünya ticaretinin büyümesi ulusal ekonomilerin oluşumu ile paralel gerçekleşti. Bu gelişme eğilimi –hangi düzeyde olursa olsun ileri ülkeler için–, ifadesini, çekim merkezinin içerden yabancı pazarlara taşınmasında buldu. On dokuzuncu yüzyıl, ulusun kaderinin onun ekonomik yaşamının kaderi ile birleşmesiyle mimlendi, fakat yüzyılımızın temel eğilimi ulus ile ekonomik yaşam arasın-

daki büyüyen çelişkidir. Avrupa'da bu çelişki geçiştirilemeyecek kadar keskin hale gelmiştir.

Alman kapitalizminin gelişimi en dinamik karakterde olanıydı. On dokuzuncu yüzyıl ortalarında Alman halkı kendisini düzinelerce feodal vatanın kafesleri içerisine hapsedilmiş hissediyordu. Alman imparatorluğunun kurulmasından kırk yıldan daha az bir süre sonra, Alman sanayisi ulusal devletin çatısı içinde boğuluyordu. [İlk] dünya savaşının ana nedenlerinden biri Alman sermayesinin daha geniş bir alana girme çabalarıdır. Hitler 1914-18 yılları arasında bir onbaşı olarak Alman ulusunu birleştirmek için değil, kendisini şu meşhur "Avrupa'yı örgütle!" çözümlemesinde ifade eden uluslarüstü, emperyalist bir program adına savaştı. Alman militarizminin egemenliği altında birleşmiş Avrupa, çok daha büyük bir girişim –tüm gezegenin örgütlenmesi– için tohum toprağı olacaktı.

Ancak Almanya hiç de bir istisna değildi. O, sadece diğer ulusal kapitalist ekonomilerin eğilimlerini daha yoğun ve saldırgan bir tarzda ifade etti. Bu eğilimlerin arasındaki çatışma savaşla sonuçlandı. Savaş, gerçekten de, tarihin tüm büyük altüst oluşları gibi birçok tarihi sorunu kışkırtırken, geçerken de Avrupa'nın daha geri bölgelerinde –Çarlık Rusya'sında ve Avusturya-Macaristan'da– ulusal devrimlere itki verdi. Ancak bunlar geçip gitmiş bir dönemin gecikmiş yankılarıydılar. Esasen, savaş emperyalist karakter taşıyordu. İlerleyen tarihsel gelişmenin bir sorununu, uluslararası işbölümü tarafından hazırlanmış olan tüm arena üzerinde ekonomik yaşamı örgütleme sorununu, ölümcül ve barbarca yöntemlerle çözmeye girişti.

Savaşın bu soruna çözüm bulamadığını söylemeye gerek yok. Tam tersine Avrupa'yı hiçbir zaman olmadığı kadar atomize etti. Avrupa ve Amerika'nın birbirlerine bağımlılığını ve aynı zamanda da aralarındaki rekabeti derinleştirdi. Sömürge ülkelerin bağımsız gelişimlerini canlandırdı ve eş zamanlı olarak da metropol merkezlerin sömürge pazarlarına olan bağımlılığını keskinleştirdi. Savaşın bir sonucu olarak geçmişin tüm çelişkileri ağırlaştı. Amerika'nın yardım ettiği Avrupa harap olmuş ekonomisini tepeden tırnağa onarmakla meşgul iken, savaştan sonraki bu beş yıllık dönem görmezlikten gelinebilirdi. Ancak üretici güçleri restore etmek, kaçınılmaz olarak savaşa neden olan tüm bu uğursuzlukların baskın güç haline gelmelerini ifade ediyor. Geçmişin tüm kapitalist krizlerinde sentezlenmiş müstakbel krizler herşeyden önce *ulusal* ekonomik yaşamın krizlerini betimliyor.

Milletler Cemiyeti, savaşın çözmeden bıraktığı görevleri militarizmin dilinden diplomatik paktların diline çevirmeye girişti. Ludendorff[9] kılıçla "Avrupa'yı örgütlemek"te başarısız olunca, Briand[10] tatlı bir diplomatik söylemle "Avrupa Birleşik Devletleri"ni yaratmaya girişti. Ancak, sonu gelmeyen politik, ekonomik, mali, parasal ve gümrük tarifelerine ilişkin bir dizi görüşme, egemen sınıfların dönemimizin

---

9 Erich Ludendorff (1864-1937), Hitler'i destekleyen, 1920'deki Kapp darbesine ve 1923'deki Beer Hall darbesine katılan bir Junker generaldir.

10 Aristide Briand (1862-1932), kapitalist bir kabinede görev aldığı için, 1906'da Fransız Sosyalist Partisi'nden ihraç edildi. Pek çok kez başbakan ve Milletler Cemiyeti'ne temsilci oldu. 19 Eylül 1929'da, yirmi yedi ülkenin temsilcilerinin katıldığı diplomatik bir öğle yemeğinde, bir Avrupa Birleşik Devletlerinin kurulması çağrısında bulundu. Bu, Troçki'ye, "*Silahsızlanma ve Avrupa Birleşik Devletleri*" adını verdiği bir deneme yazma fırsatını verdi (bkz. *Writings* 1929).

ertelenemez ve yakıcı görevleri karşısındaki iflâslarının panoramasını gözler önüne serdi yalnızca.

Teorik olarak, bu görev şu şekilde formüle edilebilir: Avrupa'nın ekonomik birliği, orada yaşayan halkların kültürel gelişimlerinin tam serbestliği korunurken nasıl garanti altına alınabilir? Birleşmiş Avrupa, koordine edilmiş bir dünya ekonomisi içine nasıl dahil edilecek? Bu sorunun çözümüne ulusun tanrılaştırılması ile değil, ancak tam da tersine üretici güçlerin ulusal devlet tarafından onlara yüklenen prangalardan tamamen kurtarılması ile ulaşılabilir. Ancak askeri ve diplomatik yöntemlerin iflâsı ile demoralize olmuş Avrupa'nın egemen sınıfları, bu göreve bugün tam ters uçtan yaklaşıyor, yani ekonomiyi güç kullanarak günü geçmiş ulusal devlete tâbi kılmaya çalışıyorlar. Procrust yatağı efsanesi büyük bir ölçekte yeniden üretiliyor. Modern teknolojik çalışmalara uygun geniş bir alan açmak yerine, egemenler, ekonominin canlı organizmasını doğrayıp parçalara ayırıyorlar.

Mussolini yeni bir program üzerine konuşmasında "ekonomik liberalizmin", yani serbest rekabetin saltanatının ölümünü selamladı. Bu düşüncenin kendisi yeni değildir. Tröstler, sendikalar ve karteller çağı serbest rekabeti geçmişe gömeli çok oluyor. Ancak tröstler, sınırlı ulusal pazarlarla, liberal kapitalizmin teşebbüslerine göre daha az uzlaşabilirler. Tekel, dünya ekonomisinin ulusal pazarı bağımlı kılması ile orantılı olarak rekabeti yuttu. Ekonomik liberalizm ve ekonomik milliyetçilik aynı zamanda günü geçmiş hale geldiler. Ekonomik yaşamı, milliyetçilik cesedinden virüs aşılayarak koruma girişimleri, faşizm adlı bir kan zehirlenmesi ile sonuçlandı.

İnsanlığın tarihsel yükselişini sağlayan şey, mümkün olan en yüksek miktarda ürüne en az emek harcayarak ulaşma dürtüsüdür. Kültürel gelişimin bu maddi temeli bize toplumsal rejimleri ve politik programları değerlendirebileceğimiz en esaslı kriterleri de sağladı. İnsan toplumu alanında emeğin üretkenliği yasası, mekanikteki yer çekim yasası ile aynı önemdedir. Köleliğin yamyamlık, serfliğin kölelik, ücretli emeğin serflik karşısındaki zaferi tarafından tayin edilen, gelişimin dışında kalmış toplumsal oluşumların yok oluşu ancak bu acımasız yasanın kanıtıdır. Emeğin üretkenliği yasası, yolunu, düz bir hat üzerinde değil, çelişik bir tarzda, ani hamleler ve geri çekilmelerle, sıçramalar ve zikzaklarla, yolu üstündeki coğrafi, antropolojik ve toplumsal engelleri aşarak bulur. Tarihte bu kadar çok olan "istisnalar", gerçekte sadece "kuralın" kendine özgü kırılmalarıdır.

On dokuzuncu yüzyılda, en yüksek emek üretkenliği için mücadele, çoğunlukla, çevrimsel dalgalanmalar aracılığıyla kapitalist ekonominin dinamik dengesini sağlayan serbest rekabet biçimini aldı. Ancak tam da ilerici rolü nedeniyle rekabet, tröstlerin ve sendikaların inanılmaz boyutlarda yoğunlaşmasına neden oldu ve bu da sırasıyla ekonomik ve toplumsal çelişkilerin yoğunlaşması anlamına geliyordu. Serbest rekabet, civciv yerine bir timsaha kuluçkaya yatan bir tavuğa benziyor. Soyunu devam ettirmeyi başaramaması hiç de şaşırtıcı değil!

Ekonomik liberalizm miladını tamamen doldurmuştur. Onun Mohikanları giderek daha az inançla güçlerin otomatik etkileşimine başvuruyorlar. Gökdelen tröstleri insan ihtiyaçları ile örtüştürebilmek için yeni yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumun ve ekonominin yapısında radikal değişiklikler olmalıdır. Fakat yeni yöntemler eski alışkanlıklarla ve sonsuz kez daha önemlisi, eski çıkarlarla çelişmektedir.

Emeğin üretkenliği yasası, kendisinin diktiği duvarları azgınca dövüyor. Modern ekonomik sistemin muazzam krizinin temelinde yatan şey işte budur.

Ulusal ve uluslararası ekonominin yıkıcı eğilimlerinden bihaber muhafazakâr politikacılar ve teorisyenler, aşırı gelişen teknolojinin mevcut kötülüklerin esas nedeni olduğu değerlendirmesine meyletmektedirler. Daha trajik bir paradoksu kurgulamak gerçekten de zor! Bir Fransız politikacı ve sermayedar olan Joseph Caillaux[11], kurtuluşu mekanizasyonun ilerlemesi üzerine yapay sınırlamalarda görmektedir. Böylece liberal doktrinin en aydınlanmış temsilcileri aniden yüzyıllarca öncesinin dokuma tezgâhlarını parçalayan cahil işçilerinin hislerinden ilham aldılar. Ekonomik ve sosyal ilişkiler alanının nasıl olup da yeni teknolojiye uyarlanacağına dair önümüzdeki görevler tepetaklak edilmekte, üretici güçlerin eski ulusal arenaya ve toplumsal ilişkilere uydurulmak üzere nasıl zapt edileceği ve biçileceği sorunu olarak gösterilmektedir. Timsahın tavuk yumurtasına nasıl geri sokulacağı fantastik sorununu çözmek için sarf edilecek çabalar üzerine Atlantik'in her iki yakasında da en ufak bir zihinsel enerji harcanmamıştır. Ultra-modern ekonomik milliyetçilik, kendi öz gerici karakteri tarafından kati suretle mahkûm edilmiştir; insanın üretici güçlerine engel olmakta ve onları zayıflatmaktadır.

Kapalı ekonomik politikalar, diğer ülkelerin ekonomi ve kültürlerini başarıyla verimli kılabilen sanayi dallarının yapay olarak daraltılması anlamına gelir. Aynı zamanda da ulus toprağında yeşerebilmesi için elverişli koşulların olmadığı sanayi dallarının yapay olarak oluşturulması anlamına gelir. Ekonomik kendine yeterlilik uydurması böylece her iki yönde de korkunç genel harcamalara neden olur. Bu da enflasyon demektir. On dokuzuncu yüzyıl boyunca, değerin evrensel bir ölçüsü olarak altın, adına layık tüm parasal sistemlerin temeli oldu. Altın standardından ayrılışlar, dünya ekonomisini, tarife duvarlarının yaptığından bile daha başarılı bir şekilde böler. İç ilişkilerin kargaşasının ve uluslar arasındaki ekonomik bağların kargaşasının bizzat ifadesi olan enflasyon, kargaşayı şiddetlendirir ve onun işlevsel halden organik hale dönüşmesine yardımcı olur. Böylece "ulusal" para sistemi, ekonomik milliyetçiliğin uğursuz eserini taçlandırmaktadır.

Bu okulun en gözüpek temsilcileri, kendilerini ulusun kapalı bir ekonomi altında yoksullaşırken daha "birleşik" hale gelmesi (Hitler) ve dünya pazarının öneminin düşmesi ile dış çatışma nedenlerinin de azalması olasılıkları ile teselli ediyorlar. Böylesi umutlar, sadece otarşi doktrininin hem gerici ve hem de büsbütün ütopya olduğunu teşhir etmektedir. Gerçek, geleceğin korkunç çarpışmalarının laboratuvarının aynı zamanda milliyetçiliğin üreme alanları olduğudur; emperyalizm aç bir kaplan gibi yeni bir sıçrama için kendini toparlamak üzere ulusal inine çekiliyor.

Gerçekten de, kendilerini ırkın "ebedi" yasalarına dayandırıyormuş görünen ekonomik milliyetçilik teorileri, dünya krizinin gerçekte ne kadar umutsuz olduğunu göstermektedir –katı gereksinimin faziletlerini ortaya koyan klasik bir örnek. Tanrının unuttuğu küçük bir istasyonda, kazaya uğramış bir trenin çıplak banklarda soğuktan titreyen yolcuları, tahammüllü bir şekilde, birbirlerini kulun rahatlığının ruhu ve

[11] Joseph Caillaux (1863-1944), 1911-1912'de Fransa Başbakanı olarak ve pek çok kez Maliye Bakanı olarak hizmet etmiş bir Radikaldir.

bedeni yoldan çıkardığına inandırabilirler. Ama hepsi de vücutlarını temiz çarşafların arasına atabilecekleri bir yere kendilerini götürecek bir lokomotifin hayalini kurarlar. Tüm ülkelerdeki iş dünyasının ilgilendiği ilk şey, ulusal pazarın sağlam yatağında komada bile olsa dayanmak, bir şekilde hayatta kalmaktır. Ancak tüm bu istenmeyen çilekeşlik, yeni bir dünya "konjonktürünün", yeni bir ekonomik dönemin güçlü bir makinesine olan hasrettir.

O gelecek mi? Tahminler, bunun, hepten imkânsız değilse bile, bütün ekonomik sistemin mevcut yapısal tahribatı nedeniyle zor olduğunu gösteriyor. Eski sınai çevrimler, sağlıklı bir vücudun kalp atışları gibi sürekli bir ritme sahiptiler. Savaştan bu yana, ekonomik evrelerin düzenli dizilişini artık gözlemlemiyoruz; yaşlı kalp tekliyor. Üstelik, sözde devlet kapitalizmi politikası mevcuttur. Sürekli hareket halindeki çıkarların ve toplumsal tehlikelerin basıncıyla, hükümetler, birçok durumda sonuçlarını kendilerinin dahi önceden göremeyeceği acil tedbirlerle ekonomi alanına dalmaktadırlar. Ancak, planlı denetimdeki bilinçli girişimler gibi ekonomik güçlerin temel faaliyetini de uzun süreliğine altüst edecek yeni bir savaş olasılığı bir tarafa bırakılacak olsa bile, İngiltere'deki ve bir dereceye kadar da Amerika'daki mevcut elverişli belirtiler, baharı getirmeyen ilk kırlangıçlar olduklarını sonradan kanıtlasalar da, kanıtlamasalar da, biz yine de kriz ve çöküşten canlanmaya doğru bir dönüş noktasını güvenle öngörebiliriz. Krizin yıkıcı işlevi, yoksullaşmış insanlığın yeni bir mal kitlesine ihtiyaç duyacağı noktaya –tabii eğer henüz ulaşamamışsa– ulaşmalıdır. Bacalar tütecek, tekerlekler dönecek. Ve canlanma yeteri kadar olgunlaştığında iş dünyası uyuşukluğundan silkinip kurtulacak, dünün derslerini çarçabuk unutacak ve özveri teorilerini yazarlarıyla birlikte hor görüp, bir kenara fırlatacaktır.

Ancak beklenen canlanmanın yaratacağı olanakların, mevcut krizin derinliğine tekabül etmesini ummak en büyük hayal olacaktır. Çocukluk, olgunluk ve yaşlılık zamanlarında kalp farklı tempolarda atar. Kapitalizmin yükselişi sırasında üst üste gelen krizlerin geçici bir karakteri vardır ve üretimdeki geçici düşüş, sonraki dönem tarafından fazlasıyla telâfi edilir. Şimdi hiç de öyle değil. Çöküş dönemlerinin giderek daha fazla derinleştiği, ekonomik canlanma dönemlerinin ise kısa ömürlü oldukları bir çağa girdik. Zayıf inekler şişman olanları hiç bir iz bırakmadan bir çırpıda mideye indiriyor ve yine de açlıktan böğürmeye devam ediyorlar.

Tüm kapitalist devletler, ekonomik barometre yükselmeye başladığı andan itibaren daha saldırganca sabırsızlaşacaklar. Yabancı pazarlar için mücadele, eşi benzeri görülmedik bir şekilde keskinleşecek. Otarşinin avantajları üzerine sofu görüşler bir an önce bir kenara kaldırılacak ve aklı başında ulusal uyum planları çöp sepetine fırlatılacak. Bu, sadece patlayıcı dinamikleri ile Alman kapitalizmi veya gecikmiş ve açgözlü Japon kapitalizmi için uygun olmakla kalmaz, aynı zamanda yeni çelişkilerine rağmen hâlâ güçlü olan Amerikan kapitalizmine de uyar.

Birleşik Devletler kapitalist gelişimin en kusursuz tipini temsil etmekteydi. Kendi iç ve görünüşte bitmez tükenmez pazarının göreli dengesi, Birleşik Devletler'e Avrupa üzerinde kesin bir teknik ve ekonomik üstünlük sağladı. Ancak Dünya Savaşına müdahalesi gerçekten de onun kendi iç dengelerinin çoktan bozulmuş olduğu gerçeğinin bir ifadesidir. Amerikan yapısına savaşın kattığı değişiklikler, sırası geldiğinde, dünya arenasına girmeyi Amerikan kapitalizmi için bir ölüm kalım sorunu haline getirdi. Bu girişin aşırı dramatik biçimler almak zorunda olduğu çok açıktır.

Emeğin üretkenliği yasası Amerika ve Avrupa'nın iç ilişkilerinde ve Birleşik Devletler'in gelecekte dünyadaki yerini genel olarak tayin etmekte belirleyici önem taşımaktadır. Yankeelerin emeğin üretkenliği yasasına verdikleri en üst biçim, bantçılık, standartlaştırılmış veya seri üretim olarak adlandırılmaktadır. Arkhimedes'in dünyayı devirecek kaldıracı tam da bulunmuş gözüküyor. Ancak eski gezegen devrilmeyi reddediyor. Gümrük duvarları ve süngülerle desteklenmiş çitlerle kendisini koruyarak, herkes kendisini herkese karşı savunuyor. Avrupa hiçbir malı satın almıyor, hiçbir borcunu ödemiyor ve bunlara ek olarak da silahlanıyor. Beş zavallı parçaya bölünmüş, açlıktan kıvranan Japonya, koca bir ülkeyi [Çin -çn.] zaptetmiş durumda. Dünyanın en ileri tekniği, birdenbire, çok daha düşük bir tekniğe dayanan engellerin önünde güçsüzmüş gibi görünüyor. Emeğin üretkenliği yasası gücünü yitirmiş görünüyor.

Ancak sadece öyle görünüyor. İnsanlık tarihinin temel yasası, kaçınılmaz olarak ikincil ve türev olgulardan intikamını alacaktır. Amerikan kapitalizmi, er ya da geç kendisi için tüm gezegenimizde derinliğine ve genişliğine yollar açmak zorundadır. Hangi yöntemlerle? Her yöntemle. Daha yüksek bir üretkenlik katsayısı, aynı zamanda daha yüksek bir yıkıcı güç katsayısı demektir. Savaşı mı vaaz ediyorum? Zerre kadar değil. Hiçbir şeyi vaaz ettiğim yok. Sadece dünyanın durumunu analiz etmeye ve ekonomik mekanizmaların yasalarından sonuçlar çıkarmaya çalışıyorum. İdealler ve önyargılarla çeliştiğinde olgulara ve eğilimlere sırtını dönen cinsten bir zihinsel korkaklıktan daha kötü hiçbir şey yoktur.

Yalnızca dünya gelişiminin tarihsel çerçevesi içinde faşizmin gerçek yerini tayin edebiliriz. O, yaratıcı hiçbir şey, bağımsız hiçbir şey içermemektedir. Onun tarihsel misyonu, ekonomik çıkmazın teori ve pratiğini bir saçmalığa indirgemektir.

Zamanında demokratik milliyetçilik insanoğlunu ileriye sevk etti. Şimdi dahi, Doğunun sömürge ülkelerinde halen ilerici bir rol oynayabilme yeteneğindedir. Ancak dünya arenasında volkanik patlamalar ve büyük çatışmalar hazırlayan çökmeye yüz tutmuş faşist milliyetçilik, yıkımdan başka hiçbir şey getirmemektedir. Bu konudaki son yirmi beş veya otuz yıllık tüm deneyimlerimiz, eli kulağında cehennem müziğine kıyasla yalnızca pastoral bir uvertür gibi görünecektir. Ve bu kez, çalışan ve düşünen insanlık kendi üretici güçlerinin dizginlerini zamanında ele geçirmekten ve bu güçleri Avrupa ve dünya ölçeğinde doğru bir şekilde örgütlemekten aciz olduğunu kanıtlarsa, neden olunan şey, geçici bir ekonomik düşüş değil, tüm kültürümüzün tümden ekonomik yıkımı ve mahvı olacaktır.